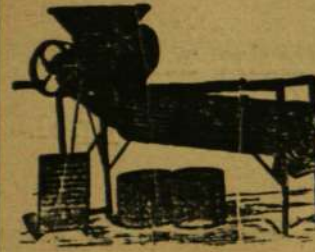

FEHÉR MIKLÓS

a m. kir. államvasutak gépgyárának vezérügy-
nöke és több más elsőrangú gépgyár képviselője

ajánlja leszállított áron a kizárólag nála kapható, világhírű

EREDETI MAYER-TRIEURÖKET,
továbbá kitűnő szerkezetű

gabona-tisztító rostáit,
valamint legjobbnak bizonyult, könnyű
sortvetőgépeit és mindennemű ekéit,

olcsó árak és kedvező fi-
zetési feltételek mellett.
Képes árjegyzékek
ingyen és bérmentve.

Iroda, raktár és javító műhely Budapest, üllői út 25-dik szám alatt „Köztelek”.

Gyógyszertár megnyitási jelentés.

Van szerencsém tiszteltteljesen tudatni, hogy a VII. ker., Damjanich-utca 2. sz. házában

„Magyarország Védasszonyához”
címzett gyógyszeráramat megnyitottam.

Kiváló gondoskodásom tárgya leendő, hogy úgy szer-
kif. ástalan tisztasága és szakszerű kezelése, valamint a
t. közönség előzékeny és pontos kiszolgálása által a gyó-
szertáram a legszigorúbb igényeket is kielégítse.

A bécsi császári kir. udvari gyógyszerárban
a legmagasabb udvar szolgálatában 21 éven át
folytatott működésem e tekintetben teljes biztositékot nyújt.

Gyógyszertáramban mindennemű orvosi és gyógyszerészeti különlegességek,
továbbá pipere- és tápszer, gyógyborok stb., melyek mind a legszigorúbb
elvek szerint készítvők, gazdag raktárban készletben állanak. Bármely — nem
Budapesti raktáron nem tartott — különlegesség beszerzéséről készségesen gon-
doskodom. — A bécsi császári kir. udv. gyógyszerárval fentartott
összeköttetésemnél fogva mindezeket a legfinomabb minőségben vagyok
képes beszerezni. — Kiváló tisztelettel

Nagy Gyula, volt es. kir. udvari gyógyszerész.

Tiszta faj
libát és kacsát

boulois... pirját 8-10 frtért,
pommernai... 10-14
Peking-rucsa... 3 frt 50 krért,
szállít, szep és nagy példányokban,
Seidler Edmund,
Szeizeken, Horvátországban.

BARNA FOGORVOS

Budapest, Váci utca 24. szám.
Készít egyes fogakat, fogorokat és
plombákat, jóállás mellett; árak mér-
sékelték. Kívánatra részletfizetésre.

Franciaország és a Külföld Minden
illatszerész és né és Fo-
drásznál
La VELOUTINE
Különleges illat
CH. FAY, ILLATSZER-
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS

„Ma

gyar Háziasszony”

háztartási és szépiro-
dalmi hetilapnak elő-
fizetési ára:

egész évre frt 6.—
fél évre „ 3.—
negyed évre „ 1.50

Mutatványszámok
kívánatra ingyen és
bérmentve küldetnek

A „Magyar Háziasszony”
kiadóhivatala Budapest
nagy-korona-utca 20.

Csak a mellékelt védjeggyel ellátottak! **JAEGER TANÁR TÁRSULATA.**

Tulajdonos: JORDÁN KÁROLY.

Budapest, IV. Deák Ferencz-utca 15.

Eredeti normál gyapju-cikknek

egyedüli főraktára Magyarország részére.

Normál alsó-ruhanemű férfiak, nők és gyerme- felső-ruhák mértékszerűen készítése
kek számára, valamint a saját műteremben.

Katalógusok és árjegyzékek ingyen és bérmentve.

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű órázsléte. **BRAUSWETTER JÁNOS SZEGEDEN**

es. kir. és m. kir. szab. chronometer
és műórás, földalálóján az első
egyedüli kules nélkül föl-
huzható remontoir
inga-órának
stb. stb.

**ÓRÁK 10 ÉVI JÓTÁLLÁS MELLETT
ARANY ÉS EZÜST ÉKSZERTÁRGYAK
RÉSZELETFIZETÉSRE**
Kitűntetve London 1871.
Keeskemét 1872.
Bécs 1873. Ujvidék 1875.
Szeged 1876. Paris 1877.
Székesfehérvár 1879.
Budapest 1885.

Levélbeli megkeresésekre pontosan válaszoltatik.
Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pont. eszközöltek.

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű órázsléte.

ÉPEN MOST MEGJELENT!

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapesten és minden könyvtárban kapható:

A BÉLYEG- ÉS ILLETÉKÜGYI TÖRVÉNYEK ÉS SZABÁLYOK KÉZIKÖNYVE

Az ide vonatkozó törvények, szabályok, pénzügyministeri rendeletek,
pénzügyi közig. bírósági döntvények és elvi jelentőségű határozatok
teljes és rendszeres gyűjteménye.

Magyarozó példákkal, terjedelmes kiszámítási táblázatokkal és kimerítő betűsoros tárgymutatóval.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA

GÁLFFY FERENCZ

kir. pénzügyi fogalmazó a possonyi pénzügyigazgatásnál.

MÁSODIK TELJESEN ÁTDOLGOZOTT KIADÁS.

Ara füzve 3 forint.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, egyetem utca 4. szám.)

VASÁRNAPI UJSÁG

39. SZÁM. 1888.

BUDAPEST, SEPTEMBER 23.

XXXV. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 •
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt
fél évre — 4 •
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt
fél évre — 3 •
Külföldi előfizetésekre a postallag
meghatározott vitélyt is osztandó

KIRÁLYASSZONYUNK SZÜLŐINEK GYÉMÁNTLAKODALMA.

A WITTELSBACHOK fejedelmi házában egymást
érik a nagy ünnepek. Nem mindegyikük
tisztá örömmünne ugyan, mert II. Lajos
király szerencsétlen halálának emléke s Ottó
király sajnálatos lelki állapota mintegy gyász-
folt borít a család örömeire. Mindazonáltal sűr-
rűn követte egymást az utóbbi időkben az olyan
alkalom, melyet a bajor uralkodó ház legszebb
ünnepei közé sorozhatott.

Az ünnepek sorát 1878-ban Miksa bajor ki-
rályi herceg Ludovika királyleánnyal kötött
házasságának felszázados emlékünnepe, az arany
menyegző napja nyitotta meg. — 1880-ban a
Wittelsbach-család uralkodásának 700 éves fenn-

állását ünnepelte meg. I. Lajos király születésé-
nek évszázados fordulóját már két év előtt kellett
volna ünnepelni megülni, azt azonban II. Lajos-
nak már említett szomorú végzete miatt el kel-
lett halasztani s az ünnepélyt csak nem rég
tartották meg rendkívüli fényvel, pompával.

Most a tíz év előtt arany lakodalmát ünne-
pelt hercegi párnak gyémántlakodalmát követ-
kezett, mely bennünket annál fogva is közeleb-
ről érdekel, mert a tisztaság párban, Miksa
hercegen és Ludovika hercegnőasszonyban fel-
sége királyasszonyunknak szülőt tiszteljük.

A Wittelsbachok családja valamikor gazdagon
volt megáldva sarjadékokkal, oly gazdagon, hogy
az „osztály” úgy az országnak, mint magának a
fejedelmi háznak is már-már kárára vált. A csal-
lád két főága azonban: a bajor és a pfalzi, túl-

élte a többieket. A „jó” melléknévvel emlegetett
III. Miksa választó fejedelemmel 1777 végén a
bajor ág is kihalt s az ország két része 450 évi
elválasztás után újra egyesült, és pedig a pfalzi
oldalról származó Károly Tivadar választó-fe-
jedelem alatt. Midőn ez 1799 február havában
elhunyt, az uralkodás a Zweibrücken-Birkenfeld-
Bischweiler melléktörzsből származó Miksa Jó-
zsef hercegre háramlott, kinek családja mellett
még a Zweibrücken-Birkenfeld-Gelnhausen ol-
dalág is virágzik, ugyanaz, melyből a most gyé-
mántlakodalmát ülő Miksa herceg is származott.

A véletlennek volt különös játéka, hogy Miksa
herceg atyja, Pius herceg ugyanabban az évben
s ugyanabban a hónapban született, mint a ké-
sőbbi I. Lajos király.

MIKSA BAJOR HERCEG.

KIRÁLYNÉNK SZÜLŐL.

LUDOVIKA HERCEGNÉ.

Más világok. (I.) — Nendtvich Károlytól.

Metternich és a Napoleondák I. Napoleon haláláig. — Károlyi Árpádtól.

Nagy-Becskerekétől Pákozdig. (I.) — Vendrei Ferencz tábornoktól.

Egy leány mint özvegyasszony. Regény. (III.) Pálffy Albertől.

Költemények: Baráti körben. Gyulai Páltól. — A hid. Longfellow után, angolból. Szász Bélától.

Ártatlan vádlottak. — Simonyi Zsigmondtól.

Papirparunk emelése. — Mudrony Páltól.

Értéslő. Kalidasa: Sakuntala. Ford. Fiók K. — x. — Gerguss Á.: Rendszeres szóptan. — e. — Verne J.: Sándor Mátyás. Szigetvári Ivántól. — Berryer törvényeszi beszédei. — dr. — Doctor Romanus: A mi decaholia egyetemünk. — Cs. F.

A BUDAPESTI SZEMLE megjelen évenként tizenköt részben 10 lnyvi tartalommal.

A Budapesti Szemle tájékoztatni igyekszik a magyar közönséget az eszmékről, melyek világszerte toglalkostatják a szellemeket s mintegy közvetítő kíván lenni egyfelől a tudomány és a műveltség, másfelől a hazai és külföldi irodalom közt. E mellett lehető széles tért nyit a gazdasági közleményeknek, a m. tud. akadémia nemzetgazdasági bizottságától támogatva.

Megjelen évenként 12-szer 10 lnyvi havi füzetekben. Előzetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, fél évre 6 frt.

Előfizetéseket minden könyvtár elfogad. Bécsben, Sze-
linski György es. k. egyet. könyvtára, I. Stefánsplatz Nr. 1.

Az előfizetési pénzek az alulírt társulat kiadó-hivatalába küldendők be, vagy a könyvtárakhoz a kik szintén föl vannak hatalmazva elfogadásukra.

FRANKLIN TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest.

Pius herceg korán nősült meg s házasságából 1808. december 4-ikén fia született, a kit királyi keresztatyja nevére *Miksa József*-nek kereszteltek. Atyjának és nagyatyjának szemei előtt Bambergben és Münchenben nevelkedett, mely utóbbi helyen a jelenleg a benczrendiek által vezetett dr. Holland-féle nevelőintézetnek is növendéke volt, s 1826-ban a Landshutból épen akkor Münchenbe költözött egyetemre iratkozott be, a hol a történelmet, közgazdaságot és a természet-tudományokat választá tanulmánya tárgyává.

1827-ben elérvén nagykorúságát, a bajor alkotmány értelmében ülést, három év múlva pedig szavazó jogot is nyert a birodalmi tanácsosok kamarájában, de sem szónoki, sem államférfi, sem katonai babérok után nem vágakozott, noha már 1830 óta tulajdonosa a 3-ik könnyű lovas ezrednek, 1857 óta tábornok s hosszú ideig az új hadseregszervezés által eltörült polgári nemzetiségnek is főfelügyelője volt.

1837—1838-ban nagy tanulmány-utat tett a keleten, mely alkalmammal Nubiát is bejárta. «Vándorlások a keleten» című munkája vonzó, eleven színekben van írva s még ma is becses. E műven kívül «Phantasia» álnév alatt számos drámai költeményt és elbeszélést is írt, melyek nem csekély írói képességéről tanuszkodnak.

A keletről visszaérkezvén Münchenbe, a palotája mögötti tágas térségen, a nagyszerű Ludwigstrassén, hatalmas czirkuszt építtetett, mely arról volt nevezetes, hogy abban többnyire a főnemességhez tartozó urak tartották az előadásokat.

Költői hajlama a tájszólamban írt népköltészet felé vonta, s hogy e hajlamának mindig új táplálékot nyerjen, keresztül-kasul bejárta déli Németország hegyvidékeit, elhesse a tájbeszéd és népies szokások sajátosságait s vegyülve a néppel, mely előtt ily módon igen nagy népszerűségre jutott. Nincs a bajor hegyek között zergevadász, favágó, pásztor, fuvaros, szénégető, a ki ne ismerné az áldott lelkű Max herceget s ne kapott volna egy-egy jó szót legalább. A herceg valódi virtuozitással játszott a ceterán, s mikor még vasutak helyet postakocsi közvetítette a közlekedést, sokszor kiment a hegyekre egyszerű hegymászó öltözetben, fején zergeszakállas hegyes kalappal, derekán zöldhajtókás, kurtá zekével, alól a kilátás színes nadrágtartóval, térdig érő nadrágban, vándorharisnyában s vastag, szőges talpu hegyi cipőben, ott cseterázott a fáradhatatlan falusi ifjaknak és tánczra mindig kész leányoknak, játszván a szebbnél szebb «ländlereket».

Számtalan adoma kering felőle, hogyan segítette ki a mulatni akaró fiataiságot, a mikor nem kaphatott más muzsikust s hogyan vették körül a halálkodó s minden hangjára lelkesedő ifjak és leányok, mikor mint improvizator, az úgynevezett Schnadahüpfleken legyőzte a leggyakorlottabb versenytársakat is.

Kevésbé keveredett a nyilvános élet hullámaiba Miksa hercegnek neje, a nemes lelkületű *Ludovika* királyi hercegnéasszony, I. Lajos királynak a nővére, a ki ez év augusztus 30-án ülte meg 80-ik születésnapját Tegernseeben, fiai és leányai, vejei és menyei, unokái és dédunokái nem csekély számú környezetében. A szelid lelkű hercegnéasszony a jótékonyág gyakorlásában lelő örömet s különböző jótékony egyesületeket alakít, azokat pártfogolja s úgy tanácsával, mint anyagilag segíti.

Férjével ugyanegy idős s 1828 szeptember 9-ikén halt el egybe vele, husz éves korában. Házasságukból nyolcz gyermek származott, a kik valamennyien megérték édes anyjuknak öröminnepsét, azonfölül négy vő, — az ötödik, Thurn-Taxis Miksa herceg, már 21 évvel ezelőtt meghalt, — három meny, tizenöt unoka és hat

dédunoka, a kik csaknem teljes számmal jelennek meg a ritka ünnepen.

A Wittelsbach-ház családi összeköttetései oly természetiek, hogy ezt az európai uralkodóházaknak mintegy középpontjává teszik. Thurn-Taxis herceg özvegye, *Heléna* hercegnéasszony révén, kinek leánya, Lujza hercegnő Hohenzollern Frigyes hercegnek a neje, a Wittelsbachok és Hohenzollernek régi rokonsága ismét följuttatott. A második leány, *Erzsébet*, Ausztria császárnéja és Magyarország királynéja a Habsburgokkal köti össze a Wittelsbachokat. *Károly Tivadar* herceg, a ki mint szemorvos oly igaz jöltevéje a szenvedő emberiségnek, első neje, Zsófia hercegnő által a szász királyi családdal, második házassága által pedig, melylyel Donna Mária Jozefa portugál infanszót tette nejevé, a Braganza-házzal hozta összeköttetésbe a bajor uralkodó családot. *Maria* hercegnő, a «gaetali hőső», és *Matild* hercegnő, amaz II. Ferencz, Nápoly és Szicília volt királyával, emez ennek mostoha fivérével, Lajos herceggel, Trapani grófjával lépven házasságra, a Bourbonok ifjabb ágával, — *Zsófia* hercegnő, Ferdinánd alençonai herceg neje az Orleansokkal hozták létre az atyafiságot. *Miksa Emánuel* herceg pedig sógora Ferdinánd szász-koburg-gothai hercegné, Bulgária fejedelmének és József főherceg nejeének, Klotild főhercegnéasszonynak.

A hercegi pár legidősebb fia, az 1831-ben született *Lajos Vilmos* herceg, 1857-ben morganatikus házasságra lépven Wallersee Henriette bárónővel, öccse, *Károly Tivadar* javára lemondott a majorátusi birtokokra való öröklési jogáról.

Miksa herceg és Ludovika hercegnéasszony gyémánt-lakodalmá olyan ünnep volt tehát, mely Európának csaknem valamennyi uralkodó-családját közelről érdekelte, a mint hogy azok nem is mulasztották el, hogy abban résznél tagjaik, részint megbízottjaik által részt vegyenek s szerezsek kivánságaiknak meleg hangu üdvözlésekben adjanak kifejezést.

ERDŐBEN.

Sűrű lombok hívós árnyán
Barangolok egymagamban;
Fejem fölött víg madár-dal
Csattog egyre hangosabban.

Vad virágok, nevetgélve
Míg kísérnek, álmat szőnek —
És amott a kis tisztáson
Hevni hív zöld gyeplő-szőnyeg.

Nem, nem — most ne, mindhiát!
Bőljebb vágyom, bőljebb térek:
Hol gyöngyöztörre a forrás —
Ott tanáznak a fűk és virágok.

Olyan rég nem láttam őket!
Már tán el is felejtettek;
Pedig ők ottlaktak lángját
Szívembe a szerelemnek.

S a mióta ők eltűntek,
Velük eltűnt boldogságom —
S előttem az emberiség
Vonaglik halálos ágyon.

Bőljebb vágyom, bőljebb térek,
Hol ők napugrában fürdenek
S ragyogóvá teszik egy kis
Pontját, zugát a bús földnek.

Jaj, de mi ez? piros vérfolt
Kék virágom, zöld levelém,
A buja fű letiporva,
Ruha-foszalány az ősvényen.

Itt állt lesben az orgyilkos,
Az örvöngő vad szerelmes —
És lelőtte legénytyársát...
Most a leány búban elvesz.

Ott gyöngyöztörre a forrás,
Arany-sugár játszik rajta,
De tündérnek nyoma sincsen —
Nevük' csak szellő sóhajtja.

Ütött-kopott, rongyos szürben
Két ember-váz ül mellette;
Eszök, szívök volt tán egykor —
Inségük azt is megetté!

Remegnek a falevélről
Hogyha zizzen, hogyha suttog —
Alig bírják éltök terhét
S útlán úton viszi útjuk'...

Szegény erdő, szegény erdő!
Szép lakóid hova lettek?
Mosolyogtál, virágoztál
S most mi végzet dől feletted?

Tiltsd ki, verd el enyhelyedből
Ezt az átkos, csúnya népet!
Csald, hívd vissza tündéreid' —
Oh! hisz azok mind oly szépek!

PÁSZTOR.

KÉT HARAG.

A liljomokhoz küldtem lelkemet
Mikor te arra jártál,
S csodálkozva hallottad nevedet
Minden fehér virágnál.
S kíváncsian kerestél valakit
A hóféhér köhgyben:
De hiszen senki sincsen, senki itt,
Ki is szólhat engem?

S elküldtem lelkem' a rózsák közé,
Mikor te arra mentél,
S ha kis kezéd' tövis megvérezé,
A mint egyet letörtél,
Egy könny hullott kezedre csendesen,
Oly tiszta, mint a harmat,
S nem kérdezted, ki sir itt, kedvesem,
Hisz azt te már jól tudtad.

S a liljomnak is kínos sors jutott,
Nem szántad összetépni,
Csupán azért, mert hangot sem tudott
A titkáról beszélni.
S meggyőződés a rózsát is nagyon
És azt is összetépett,
Mert féltél, hogy elárul egy napon
Szerelmem, lányka, téged.

BÁTKY LAJOS.

RAJZOK LENGYELORSZÁG TÖRTÉNETÉBŐL.

XII.

Leszczyńskieik.

(Vége.)

1733 febr. 1-én meghalt Ágost lengyel király, s Szaniszló engedett párhívei kívánságának, hogy visszatérjen hazájába s elfoglalja a trónt.

De Oroszország ismét ellentállott s fegyveres erővel készült védeni Ágost utódjainak érdekeit.

Leszczyński Danczigba zárkózott be, készen arra, hogy utolsóig védje a várat. De hamar meggyőződött, hogy a Franciaország által küldött 1600 emberről segélyről nem fejteth ki komoly ellentállást a mindenfelől özönlő orosz és szász hadak ellen: lelkiismerete visszadöbbsent attól, hogy oly sok viszontagságon keresztül ment népet ismét megtizedelve lássa; feláldozta még egyszer a koronát s elhatározta, hogy visszatér Franciaországba. De hogyan meneküljön 60,000 emberen keresztül, kiknek díjat ígérték fejéért? El kellett fogadni a francia követ tanácsát, hogy pórruhában szökjék. Köszönő levelét, melyet Danczig lakosaihoz intézett, csak akkor olvasta fel a francia követ, mikor már túl volt a város határán. Száz veszélyen kellett keresztül mennie; előbb az ostromló sereg előőrséi tartóztatták fel, majd a kiöntött Vistula árja. Marienwerder városán keresztül rozoga szekerén haladt át, melyet maga hajtott. Csak mikor a porosz király is megtudta jövetelét, s fogadtatásáról városról

LESZCZYŃSKI SZANISZLÓ.

városra gondoskodott, csak akkor váltotta fel fényes hintó a rozgant taligát s kapott maga mellé kíséretet.

Vége Franciaország kieszközölte a bécsi szerződést, melynek értelmében Szaniszló visszakapta vagyona feletti szabad rendelkezését, megtartotta lengyel királyi címét s Lotharingia és Bar hercegségek birtokába jutott oly föltétel alatt, hogy halála után visszaszállnak a francia koronára.

Ép oly önzetlenség, ép oly nemeslelkűség jellemezte Leszczyński Szaniszló magánéletét is, mint közpályáját. A királyi palotában az első ember, ki reggel fölkel, maga a király volt; és sokszor komornyikait is ő keltette föl. A szolgálatban állókkal szemben soha sem volt a legkevésbé sem követelő. Minden tisztjének tudta nevét, s a legutolsónak is köztük joga volt közvetlenül fordulni hozzá családi és magánügyeiben és senkit sem bocsátott el csalódva magától.

Egyzer egy lovásza egész a király dolgozó szobájáig behatolt. A fejedelem épen egy fontos levél olvasásával elfoglalta, nem vette észre. A lovász köhögött, surolta csizmáját a padlóhoz, de a király azt hívé, hogy komornyikja s nem nézett fel. Végre a lovász megunt a várakozást, megszólította a királyt: «Sire, én vagyok, Jakab.» «És mit csinál itt Jakab — kérdi a király, — ilyen korán reggel? Félbehagyjam-e a francia király levelét és az államügyeket, hogy Jakab meszt meghallgassam? Nos, beszélj, mit akarsz?» Jakab előterjesztette a királynak, hogy felesége lebetegedett, s szintén ő felsége szolgálatában állván, nem szoptathatja gyermekét, pénze pedig nincs, hogy dajkát tartson. — «Jól van! mondja Szaniszló — keresd fel nevemben Alliot-t és mondd meg neki, hogy ezennel ötven tallér rendelek számodra fizetéspótlékul három évig, ha jól veseled magadat.»

Mint hogy Szaniszló nem hagyott örököszt maga után Lotharingiában, testőre állás nélkül maradtak volna halála után. Egyik tisztje egy alkalommal érintette ezt a kérdést a királyllyal való beszélgetése közben. «Sire — így szólt — ha ragaszkodásunk nem indítja is a feleséged személye feletti buzgó örködésemre, egy hatalmas erdek készítené ezt tennünk. — «És mi az az érdek?» — kérdi a király. — «Az, hogy mindnyájunknak ugyanazon napon kell meghalunk, melyen feleséged. — «Ez jól volt mondva: de én még jobban teszek. Már megegyeztem vőmel, a francia királyllyal, s testőreim, ha meghalok, hatalmasabb ur szolgálatába mennek át.» — «De nem jobb és nemeslelkűbb uréba?» — bókol vissza a tiszt. A király pedig vállára vevve így folytatja: «Páldalom, barátom, századrészét sem tehetem annak, a mit tenni szeretnék népemért. Sok a nyomor, tudom azt, és nem segíthetek mindig; ez bánt engem.» A tiszt e szavakra nem tartózkodhatott vissza könnyeit, s Szaniszló is vele együtt könnyezett.

Egy ilyen atya erényei voltak azok, melyek a legszebb harmoniába olvadva tükröződtek vissza leányában is. Leszczyńska Máriát Franciaországban való első megjelenésekor már «jó királyné»-nak nevezte a nép. Mikor tizenhatodfel

éves férjétől átvette az ez alkalmaknál szokásos nászajándékokat, első teendője volt néhány köszönő szó után kikérni engedélyét rá, hogy udvarának kiosztassa.

Szellemes, találó ötleteiről egész mondanak maradt fenn; nem csoda, mert a lengyel király udvaránál akkor a század legkiválóbb szellemei találtak otthont: mint Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Maupertuis, a Condé, Richelieu, Rohanok. Kézi munkával foglalkozva, a magas szellemű királyné szívesen fogadott legbizalmasabb körében írókat, tudósokat. Mikor egyszer Hénault a már akkor 92 éves Fontenellenek egy költeményét mutatta neki, az öregek tiszteletéről Spártában: «Ugy tetszik — jegyez meg a királyné, hogy e költemény öreg szerzőjének mindenütt Spártát kellene feltálmnia maga körül.» Fontenellenek a kedves bókot hírül vitték, s ő a következő epigrammával hálálta azt meg:

«Magamról azt nem mondhatom még
Hogy mindenütt Spártára lennék.
Csak te — királynők példányképe —
Találhatasz mindenütt — Athénre.»

Máskor egyik udvarhölgyéhez ép akkor lépett be, mikor az Hénaultnak írt. Bevárta míg bevezette a levelet, s akkor fogva a tollat, egy utóiratban hozzá tette: «Azt hiszem, hogy Hénault, ki keveset beszél és sokat mond, nem épen szeretheti a nők nyelvét, kik sokat beszélnek és keveset mondanak.» Neve helyett pedig azt írta alá: «*Találja ki.*» Hénault ez elmés versekkel válaszolt:

Bennem ez angyalkézelt írt sorokra
Zavar és aggály egymást váltja fel.
Mert eltalálni vakmerőség volna,
De hálátlanág: nem találni el.

Harmincznégy éves volt már a királyné, s még mindig nem zavarta semmi felhő boldogsága egét. Tíz gyermeknek adott életet, két fiúnak és nyolcz leánynak. Ekkor a király, ki már hosszabb idő óta folytatott viszonyt Chateauroux hercegnővel, Metzben veszályosan beteg lett. A veszály közelébe arra bírta, hogy adja tudtára a hercegnőnek, hogy két óra alatt hagyja el Metzét. A királyné, ki férje betegségének első hírére szintén Metzbe indult, az úton találkozott a száműzött kegyencsüével. Meglepett jelenet volt ez akkor. Az utakat ellepő néptömeg áldásaival kísérte, míg a hercegnőnek bujkálva kellett menekülnie a szidalmak és bántalmazások elől. Csoda, hogy kikerülte a darabokra tépetést. Ha lovakat kellett váltania, félmért földre küldte előre embereit, a kiknek rejtékutakat kellett keresniök, a melyeken át észrevétlenül utazhasson tovább.

Mikor a királyné Metzbe ért, a király már jobban volt. Nejeének gyöngéd, szeretetteljes ápolása élő szemrehányás volt lelkiismeretének. Keserűen vádolta magát a rajta elkövetett igazságtalanságokért s a neki okozott bánatért. Javulást ígért. De a javulás csak rövid ideig tartott s új megpróbáltatások következtek a királynéra, melyeket csak néha-néha szakítottak meg a magabizáltság percei a király részéről, ha csapások látogattak meg a családot, mint a dauphin halála, betegség, stb.

Gyermekei betegsége alatt a királyné hősiességgel határos önfeláldozást tanusított. Henriette leánya karjai között halt el, é a midőn levest nyújtott neki. Anyai szívét a bánat keserűségével töltötte el a dauphin hosszas betegsége is. Az ő betegágyaiknál tanulta azt a keresztényi önmegadást, melyet a kórházak gyakori látogatásában is kimutatott, vigasztalva a beteget, vallásos hitet csepegtetve a haldoklók szívébe. Egy nap a compiégne-i kórházban látogatta, s mivel az ápolónő különösen lelkére kötötte, hogy ne álljon meg egy ragályos és dögleletes kigőzölögést terjesztő beteg előtt, elhaladt annak ágya mellett. De alig lépett ki a kórházból, ösztöne és jó szíve vádolni kezdte, hogy vétkes mulasztást követett el. Már-már visszatért volna, ha Villars marquis meg nem akadályozza s csak akkor távozott, miután különösen gondjaiba ajánlta az ápolónak azt a szegény beteget, a kit hogy nem látott, nem tudta megbocsájtani magának.

Damiens merénylete alkalmával a király ellen, komornája volt az, a ki jelentette, hogy a király, ki Trianonba volt utazandó, megsebesült és visszatért. Kezdetben arra gondolt, hogy férje talán elesett, s aggodva kérdezte, hogy törést szenvedett-e vagy fején sebesült meg? Ez zavarában nem merte a valót bevallani, mindenre csak igent mondott. Ekkor kisé komikus jelenet következett be. A királyné sietve haladt át a palota termein, s útközben egy gárdatisztal találkozott, kitől szintén felvilágosítást kért a történet felől. «Már megfogták, Madame — felelt ez, nem tud elszaladni.» Tudniillik az örgyilkost értette. De a királyné, mitem hallva még a merényletről, azt hitte, hogy a király esős közben úgy ütötte meg magát, hogy agyarázkodást szenvedve, most eszén kívül van s el akar szaladni. Ezzel a feltevessel lépett be a király lakosztályába, ki meglátva őt, elébe tárta karjait e szökkal: «Ah Madame, meg vagyok szúrva!» «Ej, ej — felelt a királyné, — nyugtassa meg magát kérem és ne vegyen fejébe ilyen agyrémeket!» — «Hogyan! Agyrém? — szólt most közbe a dauphin, ki sírva állt atyja lábánál. — Ön ezt agyrémnek nevezi, mikor magam is láttam a törésűrűt, melyet kapott?»

1766 febr. 23-án a nehéz csapásokat betetőzte végre az agg atya halála is, 88 éves korában, oly tragikus körülmények között, melyeket még, röviden bár, vázolnunk kell. Három héttel előbb Leszczyński Szaniszló egy Nancyban, a dauphin halála alkalmából tartott istentiszteleten volt jelen. Másnap Lunevillebe utazott s harmadnap szokás szerint korán kelt fel. A kancellához közeledve, hogy megnézzé az órát, könnyű szövetti hálókötőse hirtelen tüzet fogott és lángba borult. Csengetett a szolgáknak, de azok szerencsétlenségére nem voltak állomásukon, így tehát lehajolt, hogy maga nyomja el a tüzet, de elbukott és egyenest a tűzbe esett, kezével a paraszakra. Nem volt ereje fölkelni, s menten kiszervegett volna, ha a füst szaga figyelmessé nem teszi a künn álló testőrt. De neki nem volt szabad a királyhoz belépni s csak ismételt kiáltásai csodították elő a szolgákat, kik végre kimentették az agg királyt borzasztó helyzetéből.

Leszczyński még akkor is leányát kívánta legelőbb megnyugtanni s levelet mondott tollba számára, melyben vonatkozással arra, hogy utazása megkezdése előtt leánya a hidegtől övta, tréfalkozva tette hozzá: «inkább a meleg-től övta volna.» De betegsége nem tudott többé erőt venni, baja mind rosszabbra fordult s febr. 23-án délután négy órakor megszűnt szenvedni népének nagy fájdalmára, s vesztésére. Tetejét Nancyba vitték s a Bon-Lecourt templomban helyezték örök nyugalomra.

Leánya csak két évvel élt túl, élete végén mindjobban elzárkózva a világtól s vallásos szemléldésekbe merülve. De szelleme üdésége megmaradt, bár szemei nagyon meggyengültek s összetévesztette a személyeket. Többek közt egyszer olyan valakit nem ismert fel, kit atyjához való ragaszkodásáért nagyon becsült. Mikor felvilágosították, mentegőzve szólt meg: «Hogyan! Ön az, Supiri? Bocsánat, hogy nem ismertem fel, de higgye el, ha *szívemmel látok*, nem tévesztetem össze.» Férje, ki mindig nagyra becsülte és tisztelte, betegsége alatt napjában négyszer is meglátogatta, virrasztott fölőte s

LESZCZYŃSKI MÁRIA.

tanácskozott az orvosokkal. Mindhiába volt, nem adhatta vissza többé az életnek; a nagy királyné 1768 jun. 24-én, 65 éves korában jobb létre szenderült. Holtestét nyolcz napig hagyták ravatalon s a nép, mely imádta, kegyelele őszinte érzésével zárandokolt ezrenként jó királynéja kihűlt teteméhez. Soha korona méltóbb két főt nem diszített, mint az övét és atyját.

Bevégeztük e történeti rajzcyclust, melyben igyekeztünk futólag végig menni Lengyelország felemelő és megható példákban, lelkesítő és elrettentő tanulságokban oly gazdag történetének általános vázán. Leszczynszki Szaniszlóban a lengyel királyság utolsó nagy alakjára borította a múlt árnyát, ki után a sok megpróbáltatáson keresztül rohamos lejtőjére lépett feltartóztatlanul. Következett az európai reakció önző fondorlatainak jogtörő politikája, mely nemsokára erőt vett a belsőleg meggyengült országon; következtek a napoleoni háborúk, melyek újabb és újabb sebekkel borították Lengyelország vérző testét, a népszabadság hősi fellebbanásai s a zsarnokság lánczainak gyászos meg-megsörrenése, melyeken még az élő nemzedék közül is annyian tanulunk lelkesedni és könnyethullatni. De a történelem geniusza még virraszt a lengyel nemzet jövőre sorsa felett, s tolla kipontozta azt a sort, mely megrendítő bukásának sötét lapját bezárja.

EGY ÚJ FEJEDEMI FRIGY.

Abban a szövetségben, mely az imént egyesítette az aostai herceget és Bonaparte Laetitia hercegnőt a házasság feloldhatlan kötelekeivel, Európa három nagy családja fűzte rokonsága szálait még összefűzte: a Braganza, Savoyai és Bonaparte család.

A Savoyai és Braganza-család rokonsága már sokkal régebbi időkre megy vissza. Alfonz Henrik, Portugália legendái hőse, a «Conquistatore» melléknévvel, ugyanaz, ki hazáját a mórók uralma alól felszabadította s Portugáliát nemzeti monarchiává emelte, már 1146-ban Savoyai Matildot vette nőül, VII. Amadeo savoyai gróf leányát és III. Umberto, a «boldog», nővérét. Ettől a hercegnőtől, Portugália első királynéjától származtak le a Braganza-ház sarjai mind a mai napig. Miután a századok folyamában a két dynasztia ismételt ízben lépett a házasság révén újabb és újabb atyafiságha egymással, legutóbb huszonhat év előtt lőn ismét megpecsételve a két család frigye, a midőn Lajos portugál király 1862-ben nőül vette Mária Pia hercegnőt, Viktor Emánuel 15 éves leányát.

Ugyanettől a nemzedéktől számítódik a Napoleonokkal való rokonság is, a mennyiben Bonaparte Jerome herceg, III. Napoleon unokafivére, a második császárság első napjaiban vezette oltárhoz Mária Klotild hercegnőt, Viktor Emánuel király második leányát s Umberto király nővérét, a kinek leánya, Bonaparte Laetitia hercegnő, most ünnepele nászát az olasz király öccsével, Amadeo aostai herceggel, a volt spanyol királlyal, a ki tehát menyasszonyának tulajdon nagybátyja.

E nemcsak szereplő személyeinél, de politikai hátterénél fogva is fontos frigy érdekes vizsgálata alkalmat ad a két család benső életéből, melyek közéről jellemzik a fejedelmi pár egyéniségét és élete körülményeit.

Aostai hercege már öt éves korában tagja lett a nemzetőrsgnek, melynek rangfokozatain gyorsan emelkedett, úgy, hogy már 1866-ban mint dandárparancsnok vett részt Olaszország és Ausztria mérkőzésében. Custozánál oly annyira kitéte magát a veszélynek, hogy csak hadsegéde mentette meg attól, hogy elfogják. Oldala mellé ugrott és erőszakkal el akarta vonni az ellenség tüzelése elől. A nemes vetélkedésben, mely ek-

kor kifejtett, egy ellenséges golyó gyomra táján találta a herceget.

A háboru után a családi élet békéje következett számára, fájdalom, nagyon is rövid ideig. Nőül vette a művelt és szép lelkű Maria Viktoria Dal Pozzo della Cisterna, egy fenyves multu nagy család tagját, a kivel két évvel később Egyiptomba utazott, hogy Olaszországot képviselje a Suez csatorna megnyitásán. Onnan a szentföldet is meglátogatta, a hol a hercegnő Krisztus sirjának a Cisterna-ház legszebb ékszerait ajánlotta fel, mintegy fél millió értékben.

Az 1870-dik év ősze nagy meglepetéseket hozott Európára. A napoleoni kolosszus megdőlt Poroszország hatalma előtt; Spanyolország királyt keresett s Prim marsall, a triumvirek egyike, már 1868 végén foglalkozott azzal a tervvel, hogy a spanyol koronát Amadeo herceg fejére tegye. De ekkor még sem az európai viszonyok, sem a herceg hangulata nem voltak eléggé kedvezők, hogy a terv a megvalósulás

Mária Viktória későbbi megérkezése. A szavak, melyeket e fenkölt gondolkozásu nő Turinból kiindulva jóslatszerűleg ejtett, méltók arra, hogy megörökítsenek: «Azon a napon, így irt a királyné ekkor egy kiváló egyéniséghez — melyen látni fogjuk, hogy munkánk nem vezet sikerre, visszaadjuk a koronát annak a ki adta!». Milyen hamar kellett a próféciának megvalósulnia!

Amadeo uralkodása rövid és zaklatott volt, tele pártharcokkal, melyekben egyaránt szemben találta magát a monarchistákkal és köztársaságokkal. Csak egy csekély töredék állt mellette, mely Spanyolország javát szívéből óhajtotta s annak feltételeit egy becsületes és szabadelvű kormányban ismerte fel. Mert Amadeo, mint uralkodó, őszintén szabadelvű volt s nevét a rabzolgaság eltörlésével a déli gyarmatokban és sok más üdvös reformmal örökölte meg.

1872 jun. 18-án reggel korán egy hű alatt-

AMADEO, AOSTAI HERCEG.

stádiumába jöjjön. 1870-ben azonban már a helyzet annyira változott, hogy Amadeo jelöltségét úgy a spanyol közvélemény, mint az olasz udvar támogatni látszott. December 4-dikén egy negyven spanyolból álló küldöttség csakugyan felajánlta Amadeonak a koronát. A küldöttség feje Ruiz Zorilla volt, ki, mikor Viktor Emánuel ajánlotta rokonszenvébe fiát, így felelt: — «Felség, legyen nyugodt, én leszek leg-hűbb szolgája.»

December 26-dikán Amadeo kikötött Spanyolország partjain, 30-án örömjongások közt vonult be Cartagenába s pár nappal később Madridba. De a spanyolok az új fejedelemben nagy kísérrel, arany és ezüst pompával tündöklőve érkező királyt vártak. Mennyire meg voltak lepve, midőn egy szerényen öltözött ifjút láttak magok előtt, a ki gyalog lépdelt át soraikon. Ez igénytelensége, kormányzásának első tényei, élénk érdeklődése Spanyolország jölle és felvirágzása iránt, mindez megnyerte számára már eleve népe rokonszenvét. Még fokozta ezt neje,

valója ment a palotába és figyelmeztette, hogy az nap ne menjen ki, mert élete ellen összeesküvést forralnak. De Amadeo nem akart hinné neki, s kikocsizott nejevel együtt. A kocsi alig hagyta el a királyi palotát, fegyveres tömeg támadta meg, s a király és királyné csak csoda által menekülhettek. A veszély pillanatában Amadeo a királynét testével fedezte, a királyné pedig karjával védte férje fejét.

Most már lehetetlen volt többé illúzióknak adnia oda magát. 1873 febr. 11-én Amadeo a korteshez küldött ikenetében lemondását a koronáról bejelentette. A kortes válaszirátában elismerte nemes és önzetlen uralkodási tényeit, és Spanyolország is nemsokára belátta, milyen hibát követett el, hogy nem méltányolta eléggé a jó és vitéz fejedelm érdemeit. Amadeo viszáterése hazájába valódi diadalmat volt, de kevéssel rá, 1876-ban meg kellett érnie neje, Mária Viktóriának halálát, kinek elvesztéséért csak nagy reményű fiaiban keresett és találta vigaszt.

Hazatérte után Amadeo ismét elfoglalta helyét az olasz hadseregben s különböző diplomáciai feladatokkal bízott meg a szent-pétervári, berlini, londoni, lissaboni udvarnál. Szülővárosa, Turin, első polgára czimével tisztelte meg, melyet ki is érdemelt királyi bőkezűségével, melylyel az ipart, tudományt és művészetet, s a jótékonyt műveit elősegítette. Az ő eszméje volt 1881-ben a turini kiállítás, melynek elnökségét is elfoglalta. Ezekből könnyen megmagyarázható nagy népszerűsége Turinban. Ha az utcán végig sétál egyedül, vagy fiai társaságában, szivárgat szíva, közfigyelem és tiszteletteljes érdeklődés tárgya mindenütt, mert mindenki ismeri nyájás, megnyerő modorát, melylyel a legszerényebb polgárt is kitünteti.

Méltó párja tehát a herceg egy oly nőnek, ki, mint Bonaparte Laetitia, nehéz körülmények közt, a politikai viszátságok válságos befolyása alatt, attól az asszonytól nyerhette első benyomásait, a kinek lélekben nemesebb, jellem-

bornokot küldte Párisba, hogy kísérje Olaszországba a hercegnőt és gyermekeit. De a hercegnő nem tartotta magas állásával összeegyeztethetőnek most menekülni, mikor a nép annyi sebből vérzik s ily értelmű választ adott atyja számára is, ki remegő kezekkel bontotta föl leánya ikenetét.

— Oh! ő igazi Savoya-vér! — kiáltott fel könnyes szemekkel, mikor olvasta a levelet. — Mindig mondtam, hogy az én Klotildom igazi Savoya-vér. Quintino Sella senátor, ki akkor szintén jelen volt, a királyhoz fordult:

— Felség, ajándékozza nekem azt a levelet. Ez lehet a legnagyobb jutalom, melyre hű alattvalója vágyhatik.

— Ha tetszik, miért ne? — felelt a király. — De előbb menjünk Rómába! És megcsókolva a levelet, elvette.

Később Quintino Sella emlékeztette a királyt ígéretére, de a levelet nem találták. Csak Umberto király találta fel később atyja legtitkosabb

MÁRIA-LAETITIA HERCEGNŐ.

egyelőre Pranginsban települt meg, hol a hercegnő nevelését egy elzászi nő, Buchner vállalta magára. De már 1878-ban el kellett hagyniok Pranginst, és Turinba költözöktek, hol Umberto király a királyi palota mellett rendelt számukra lakást. Laetitia hercegnő a turini Visitatione intézetben folytatta eszentul tanulmányait, hol a turini előkelő főrangú családok többi sarja. De e zárda szigorú élete nem felelt meg türelmetlen ifjú lelke vágyainak s azért csakhamar fölése-relte egy másik francia intézettel Turin mellett, hol Ancelet kisasszony vezetése mellett nevedett tovább.

Mikor az intézetet nem látogatta, otthon nyert leccéket az idegen nyelvekben, rajzban, festésben. Ma már négy nyelven ír és beszél; olaszul, francziául, angolul és németül. Szépen rajzol, fest és énekel s élénken és eredeti ötletekben dúd fordulatokkal társalog. Egy év óta lovaglást leccéket is vesz, s tanítója ugyanaz, a ki Párisból menekülve első fogadta az olasz határon, s a ki ma a házasság szent kötelekeivel fűzi magához, nagybátyja, az aostai herceg.

A hercegnő rendkívül szereti anyját, gyöngédén ragaszkodik fivereihez, Viktor és Lajos hercegekhez, kik közül az előbbi 28 éves most s a bonapartista párt elismert trónkövetelője, előbb a francia hadseregben szolgált, most pedig a párt nagy kiterjedésű ügyeit személyesen vezeti, s atyjával hosszabb idő óta meghasonlásban él; utóbbi pedig hadnagyi rangot foglal el az olasz lovasságnál. De a hercegnő élénk, pajzán kedélyének atyjára, Jeromera is nagy befolyása van, ki nem nagy népszerűségnek örvend egyéniségénél fogva.

Május 27-én volt az első nap, melyen az ifjú hercegnő először nyilvánosan jelent meg jegyese oldalán, fényes fogatában. Mondják, hogy mikor a herceg megkérdezte, hogy elfogadná-e kezét, feleletét költői alakban úgy nyilvánította, hogy egy rózsabimbót küldött neki, mely repkénylélhez volt égszínkék szalaggal kötve.

HAZASSÁG VÉRROKONOK KÖZT.

Élénken foglalkoztatja a közvéleményt az a házasság, mely e hó 11-dikén Amadeo aostai herceg és Bonaparte Laetitia hercegnő közt vegbement, s melyben egy már idősebb nagybátya vette nőül alig husz éves unokahugát.

Hogy ily viszonyból aztán milyen furcsa rokonsági kötelekek származnak, mindenki elképzelheti. Laetitia hercegnő például, nagybátyjához menvén nőül, mostoha anyja lett saját unokatestvéinek és nagynénje első foku unokafivérének, a nápolyi hercegnek. Unokahugából sógorinje lett az olasz és portugál király és királynének. De még sajtáságosabb viszonyba lépett saját szülőivel, a kikkel szintén sógoriságha jött, anyja fivéréhez és atyja sógorához menvén nőül. Szintugy Amadeo herceg is veje lett saját nővéreinek és sógorának, unokatestvére saját fiainak, sógora unokaöccseinek, Laetitia hercegnő testvéreinek és unokaöccse saját testvéreinek, az olasz királynak és portugál királynének.

A katolikus kánonjog az ily vérszerinti házasságot tudvalevőleg nem is engedi meg s ezért különös dispensációra volt szükség a pápától, hogy létrejöhesse. Ismerve az olasz politikai viszonyokat, alig bízható, hogy a római katolikus egyház feje ezt a házasságot is a véglegény családja iránti tekintetből engedte volna meg; valószínűbb, hogy Eugenia császárné közbevetése döntött a pápánál. De bármint legyen is, egy ily közel vérkonok közt s oly magas állásban kötött házasság sokkal kevésbé mindennapi dolog, sem hogy más oldalról is figyelmet ne érdemelne.

Az a felfogás, melynek alapján a vérszerinti rokonok közti házasságok meg nem engedhetőknek tekintetnek, s mely szabály alól csak ikrek összeházadosása képez physiologiai okokból kivételt, főképp arra az elterjedt nézetre vezethető vissza, hogy ily házasságok betegségek csíráit viszik be a születendő gyermekek szervezetébe, a kik rendesen gyöngék, idomtalanok és szellemileg visszamaradottak lesznek. Ezzel a kérdéssel ujabbban sokat foglalkoztak a természetbúvárok, de kutatásaik egyetlen egy támpontot sem nyújtottak az érintett nézet igazolására, úgy hogy a vérkonok közti házasságok káros votálnak alapossága teljesen megdöntöttnek tekinthető.

Még jobban megdől ez a vélemény, ha a történet tanúságai világánál tekintjük, a mikor arra a meglepő eredményre kell jutnunk, hogy

ben szilárdabb, alig volt egy is a Napoleonok családjában — Mária Klotildától.

Mária Laetitia Párisban született 1866 decz. 20-án. Születésénél jelen voltak a bonapartista főemberei: Rouher, Baroche, Vuitry, és Cambacérés herceg. A császár maga Mac-Mahon és Bonjean senátor által képviseltette magát. A csecsemőt Mária Pia portugál királynő tartotta keresztvívze s Mária Laetitia, Eugenia, Katalin, Adél nevet nyert. Anyja, Mária Klotild lel-kére új fényt árasztott a leánygyermek születése, de a fény hamar elborult s a sedani nap után az alig négy éves lánykának anyjával és fivérével száműzöttként kellett Svájcba menekülnie.

E napok emlékei mindennél jobban jellemzik a hős lelkű anyát, kinek példája korán belesepegette gyermekei szívébe a kötelesség nagy erejét. Mikor a német-francia háboru eredményei már nem sok reményt hagytak fönn III. Napoleonra nézve, Viktor Emánuel Spinola tá-

iratai közt és nem késett átadni az időközben elhunyt senátor családjának.

Mária Klotild pedig kitartott hiven a végsőig, s szemei előtt látta a császárság ragyogó trónját összeomlani. Még mikor szeptember 4-én a felingerült párisi nép Napoleont trónvesztésnek nyilvánította is, s Eugenia császárnének álöltözetben kelle menekülnie, Mária Klotild így szólt környezetéhez, mely sürgette, hogy fusson a népharag fenyegető kitérőse elől:

— Futni? Miért? Én semmivel sem bántottam meg Franciaországot, hogy szegyetlenjes futásban keressek menekülést. Elmegyek Párisból, de mindenki szeme láttára.

S kiosztván szolgálai közt minden pénzt s magának csak szerény utiköltséget tartva meg, kocsijába ült, s Laetitia hercegnővel együtt Páris népe szemeláttára hajtattott ki palotájából, mindenféle tiszteletteljes köszöntéssel fogadtatva.

Ilyen gyermekkori benyomások közt növekedett Laetitia hercegnő, zsenge korában már a száműzetés keserű kenyerére utalva. A család

az ó-kor népeinél, a régi Görögországban és Rómában az ily házasságok mindennapiak voltak és a legesekélyebb feltűnést se keltették. Sőt az egyiptomiaknál a testvérek közötti házasságok sem találtak az erkölcsi fogalmakba ütköznek; maga Kleopatra is ily testvérházasság gyümölcse volt, a nélkül hogy ez eredete káros fizikai visszahatással lett volna akár szépségére, akár értelmiségére. Megállapított genealogiai táblázatok mutatják azt is, hogy a Ptolemeusok majd mindig legközelebbi rokonságaikba házasságok bele, holott tudva van, hogy e család tagjai sem rövid életűek, sem terméketlenek, vagy gyöngye értelmi képességük egyáltalán nem voltak.

Perszában sem volt valami szokatlan dolog a testvérek, sőt a szülők és gyermekek közti házasság sem, mert Plutarch egyenesen Nagy Sándor érdeműl tudja be, hogy az ily házasságokat megszüntette. Mindamellett éppen Nagy Sándor idejében történt, hogy Sysimithres batriai satrapa saját anyját nőül vette s vele két gyermeket nemzett. Épp úgy tény Mausolus cariai satrapa házassága is nővérel, Artemiziával. Úgy látszik, más népek is átvették ezt a szokást a persáktól, legalább görög kútfők szerint a parthusiaknál, médekéknél, babyloniaiaknál, mezopotamiaknál és assyriknál elterjedt szokás volt a fiúnak saját anyjával lépi házasságra, míg Észak-Afrika lakói, a thebiai, arabok és aethiopok nővéreiket szokták nőül venni s ez a phöniciaknak is meg volt engedve.

Tisztultabb erkölcsi fogalmakkal bírtak a görögök, kik a vérrokonok közti házasságok szabadságát már korántsem terjesztették ki annyira, mint az elősorolt népek, az anya és fia közti házastársi viszonyt meg éppen elítélték, csak a féltestvérek közötti házasságot fogadták el. Így Mnesiptolema, Themistoklesnek második házasságából való lánya, féltestvéréhez, Archeptolishoz ment nőül, Kimon pedig Elpinike féltestvérét vette nőül. Cornelius Nepos is megjegyzi egy helyt, hogy ily házasságok tökéletesen törvényesek és indokoltak.

Ha a görög mythológiát a görög erkölcsök és szokások tükrének tekintjük, akkor még tovább mehetünk és azt mondhatjuk, hogy a legősibb korban a görögök sem riadtak vissza a testvérek közötti házasság gondolatától. Jupiter nem csak férje, de fivére is volt Junónak, valamint az egyiptomi Osiris isten is Isisnek. Nem lehetetlen, hogy e szokások azon egyiptomi gyarmat révén kerültek Görögországba, mely Athént megalapította; legalább Jupiter példája nem áll egyedül s Oceanus is Thetis nővérét vette feleségül, a kítől sok gyermeke született.

Nagybátya és unokahug közötti házasság sem ritka dolog a görög mythológiában. Alcinoos bátyja leányát, Aretét vette nőül, s Andromeda nagybátyjáról, Phineussal lépett házasságra, sőt atya és leánya közti vérszerinti egyesülésről is van szó a görög mythológiában s ily házasságból eredt a legszebb férfi, Adonis is, Myrrha és Kyniras fia.

Mindebből távolról sem következik, hogy modern erkölcsi foglaimainkkal bármi uton összeegyeztethető volna a vérszerinti rokonok közti házasságnak oly mérvű kiterjesztése, mint az előadott példákban láttuk, de fontos e történeti visszatekintés annak megállapítására, hogy ily házasságok, bármely rokonsági fokon s akár föl-, akár lemenő ágon történnek is, legkevésbé sem foglalnak magokban semmi olyast, a mi rejtett betegségek átöröklését vonná maga után, vagy a faj-fenntartás érdekeit bármily alakban veszélyeztetné. Maga Darwin statisztikai uton próbált bizonyítékokat gyűjteni a vérrokonok közti házasságok természetéről, de semmivel sem látta igazolva azoknak ártalmasságát.

Egyike a kérdés újabb vizsgálóinak, az angol Huth, egyebek közt az állattenyésztés terén tett tapasztalatait is belevonta érvei körébe, melyekkel a vérrokonok közti házasságok mellett száll síkra. Szerinte az összes tenyésztéslátók körében tett kísérletei sem jogosítják fel arra, hogy a vérszerinti párosítást föltétlenül károsnak tartsa. Véleménye oda megy ki, hogy csupán praktikus szempontok kell hogy legyenek azok, a melyek a vérrokonok közti házasságok megengedhetőségét eldöntik. Így például, a hol a rokonsági viszony nagy korrólúságot hoz magával, mint nagybátya és unokahug közt rendszeren, ott a házasság eltiltandó; szintugy testvérek között, el- lenben első fokú unokatestvérek közötti házasságok minden aggály nélkül megengedhetők, mi

több, kívánatosak is, mivel a családtagok ez esetben teljesen ismerik egymást, és tudják, melyik beteg, és melyik egészséges. Szintugy eltiltandónak tartja Huth a mostoha szülők és mostoha gyermekek közti házasságokat, ellenben semmi akadályt nem lát természetesen mostoha testvérek egyesülésében. M—ó.

A KÁRTYÁ TÖRTÉNETÉBŐL.

Az első kártyajátékot I. Eduard angol király hozta magával keletről 1272-ben, keresztieshadjárata alkalmával s naplójában «négy király» című játék gyánant emlékezik meg fölé. Valószínű, hogy az arabok találták ki ezt a játékot is s onnan került a bizanciához. A játék különösen a spanyoloknál terjedt el s az általuk megállapított elnevezések: Primeros (most terz major), Spadilla, Mamilla, Matador, Basta stb. egész Európában meghonosodtak. 1388-ban I. Károly kasztíliai király már rendeletileg tiltotta el a kártyázást.

Régebben azt hitték, hogy a kártyázást Gringonneur Jakab találta fel 1393-ban Párisban, az elmebeteg lett VI. Károly szórakoztatására. Annyi tény, hogy ő is ismerte s a király kiadási jegyzékében előfordul a három csomag aranyozott, különböző színű, ezimerekkel s jelűekkel díszített kártya. Gringonneurnak tulajdonított kártyából 17 darabot még most is őriznek a párisi nemzeti könyvtárban; a kártyák 6 1/4 hüvelyk hosszúak, 3 1/4 hüvelyk szélesek, de a rajtok levő rajzok már hasonlítanak a most későbban levőkhöz. Mindenik rajz egy-egy kis kép, mely nagyon tanulságos ama kor öltözékei tekintetében is.

Láthatók rajtok a pápa, császár, remete, s a nap, hold, erő, mértékletesség, igazságosság, a halál stb. allegóriái nagy naivitással vannak rajzolva. Így például az erőt egy hatalmas nő képezi, ki egy vastag botot úgy tör ketté, mint valami nádat; a «mértékletesség» hort tölt egy palaczkból a másikba, de maga nem kóstolja meg; a «halál» kísérteties paripán lovagol s mindent lekaszál, öreget, ifjat, nagyot, kicsinyt, gazdagot és szegényt. A nap dolgozó parasztnőre süt, ki a forró sugarak miatt feltűnően izzad.

VII. Károly idejében (+ 1461) találták fel a piquetet s azóta vannak a most is használatban levő alakú és nagyságú kártyák. Az alakoknak és jeleknek is akkor adtak szimbolikus jelentést. A hofle (lucerna, lóhere, ma treff név alatt) arra emlékeztette a játékos, hogy a hadvezér soha se vigye csapatát oly vidékre, a hol a lovák számára nincs takarmány. A Pique és a Carreau fegyverek jelvényei, egyik a dárdaé, a másik a mellvért. Carreaunak hívták ugyanis az oly nyilatkat, melyeket lövésnél a mellvérthez tettek. Coeur jelentette a harezosok bátorságát. Az ász (a magyar kártyában: disznó) volt az első kártya, mely a királynál is többet ért, mert pénzt jelentett, tehát az az eszközt, mely nélkül királyok sem képesek háborút viselni. A királyok legrégibb alakjai voltak: Dávid, Nagy Sándor, Caesar és Nagy Károly. Az után jöttek Argine (Trefle-dame), Anjou Mária arczképével, Rachel Sorel Agnes arczképével, ki tudvalevőleg VII. Károly kedvese volt, Pallas (Pique-dame) D'Arc Jo-hanna képével s végül Judith (Carreau-dame) Jámor Lajos neje arczképével.

A Valet (szolga, most közönségesen: paraszt) Franciaország nemességét ábrázolta. Az elnevezés nem volt lealacsonyító, mivel a lovagga ütés előtt mindenki Valet volt. Ezek képein az akkori harezosok jelmezei voltak láthatók.

Fővonásaikban a kártyák tovább is ugyanazok maradtak. A németeknél is a katonaság volt főhatással a kártyaalkakokra. A hercegek ruháin, eszímáin s nyakán lógó csegettük a kártyán a nemesség jelvényei lettek. A szív a német kártyán a főpádságot ábrázolta, a zöld megfelelt a tápláló polgári rendnek, a makk a földművelést jelképezte. A «trompf» elnevezés a diadaltól (trionphe) ered. A makkfelső «Wenzel»-nek, a zöld felső Sebastiannak vagy röviden «Bast»-nak nevezték. A disznó az országot ábrázolta, a felsők a választó fejedelmeket, az alsók a rendeket, a többi lapok a népet.

A kártyázás eltiltására nézve már a XIV-dik századból számos rendelet maradt fenn. Jellemző II. Albert császár rendelete, melyben többek közt így szól: «Senkinek sem szabad nejét, fiát vagy testének egy részét eljátszani.»

Kezdetben minden kártya kézimunka volt,

szabad rajz és színezés s ez igen természetesen drágává tette a kártyát. Bécsben 1444-ben a kártyafestőknek külön csebe alakult. Mint drága eszköz, nemcsak ajándék volt, de keletgyeréz is. 1474-ben Mantuau Borbála, Württemberg gróf neje, mennyasszonyi ajándékkul kapott egy tucat kártyát, melyet még most is őriznek a stuttgarter régiségtárban.

A tizenötödik század kezdetén feltalálták a fametszést s azóta a kártyát sajton sokszorosítva olcsóbban árulják. Abból az időből egy pár minta változatlan maradt, így a whist-kártyákön még ma is divatos szegletes alakok, melyek az első piquetalakok utánzatai. Sokkal újabbak a tarokk-kártyák, melyek szintén Franciaországból terjedtek el Európán át. Az úgynevezett «Spadikártyák» jelenleg már csak Csehország egy részében s Olaszországban használatban. Nagyon elterjedtek a svájci alakok: Tell, Gessler, Winkelried, Stauffacher s bizony sok félművelt országban nem Schiller tragédiájából s Rossini operájából, nem is a történeti könyvekből, hanem a kártyákról lett ismertté a svájci szabadsághős, Tell Vilmos neve.

A KUKORICZA-CSŐSZ.

Életkép.

A csősz-hivatalnak éppen úgy megvannak a maga arisztokratikus rangfokozatai, mint a társadalom bármely osztályának ebben a mi áldott hazánkban és emberszerető népünkben. Mert minden falunak megvannak az ő hadastyánai és végzett földmivelői, a kik csak nem lehetnek valamennyien harangozók és bakterek, tehát a főleleg számára hivatalokat kell kreálni. Ilyen hivatal a csőzi hivatal.

De minő különbség csősz és csősz között! A réti csősz fakó szekerén vagy éppen háts lóvon kerüli a temetőtlen kaszálót, míg a krumplicsősz gyalogosan vánszorogja körül rövid pályát. Amannak karikás ostar a fegyverzete, emezé kétágú botocsa. Amaz számos petrencének és boglyáknak lesz boldog tulajdonosa Szentmihályra, a nélkül hogy valaha kárban maradjon, mert hiszen «nem hálhat egyszerre száz boglya tövében», emez legfeljebb egy kis repát rakhat halomra, s hozzá egy kis futeni valót télére, de meg kell neki szenvedni minden kis megtöjözött krumplifészékért, mert a sok nyelven asszony a szemét is kikaparná.

Középheyen áll a kukoricza csősz. Rendesen katonaviselt emberből kerül ki, a ki már megszokta a silbakot. Tradícióhoz híven első dolga hivatala kezdetén leállítani az álló-fut (nem tudom, nem ezt hívják-e néhol ösztönzőnek?). In-nét őrzi ő a kukoricza-rengeteget a tolvajoktól, míg a horesköket a milord tartja féken. Mert a milord minden levelzörrenésre csak úgy harez-készen áll, mint a hogy Dani bácsi minden kocsizörgésre felkapaszkodik az álló fa legtetéjébe. Haad lássa a világ, hogy nyugton alhatik a kukoriczája miatt, mert érdekei fölött éber hárség őrködik. Egyébkor, mint bármely más rendes ember, otthon ül. T. i. van neki pompás, hűvös kunyhója nádból, és a kunyhó előtt csinos kis föld-katlan, hol tarhonya-, krumpli-, kása-, tésztalesves föl és gyenge kukoricza sül, már a mint az alkalmazottak hozza magával. Előad után csak olyan déli álom dukál, akár a tisztelte-tesnek, — és alkonyat felé éppen olyan esti söté-tesnek, a jegyző urnak. Puska a vállán, köczmadzag-szíjjan, az igaz, de csak akkorát pukkan az köczmadzagon is, mintha gyeplőszíjból volna.

Megkerüli a határt. Az eredmény néhány cső kukoricza, melyet az átkozott féreg legyártott, s melyet, hogy kárba ne vesszen, jó hajnalban az asszony haza hátal, minthogy otthon két ad-venti malacz ordít, s erősen készül, hogy a szü-letési éfordulójára érettnek találtsák.

Bizony nehéz állapot, kivált forró napokon, s nagy böszmeleghen bujkálni a kukoricza között. De mikor beborul az ég, és elkezd csendesen

esni az eső, — látnivaló, hogy három napig ki nem tisztul, — akkor van Dani bácsinak vig-elete odabenn. Át meg át olvassa az istóriás könyvet, a Magyar gyászát, megveri a törököt Báni János és Tahi helyett minden nap hétszer, azután rágyújt a zsolttájjaira, azokat élenéki mind, végre pedig kukoriczát süt. A jegyző ur Károly fia csak egyetlen egy alkalommal szorult kinn a Dani bácsinál egy delután, de úgy megszerette ezt a sort ott a nádgunyghóban (két cső sült kukoricza, utána krumpli-leves, és egy egész pipa dohány), hogy azóta nem lehet fejéből kivenni a dolgot. Határozott. Ő kukoricza-csősz lesz. — Tegnap előtt akarták szőlítani a kollegiumba. Láda, pogácsa, minden készen volt már; ló befogva, anya siráshoz fogott, Annácska és Jani keseregtek, de nem volt kinek, mert a Károly nem volt sehol. Két kisbíró féldélig haj-hászta a kukoriczabán, s mikor megcsipték, ordított, rúgott, harapott, hogy ő nem lesz deák, mert ő kukoricza-csősz lesz.

Ostán még is találkoznak elégedetlen lelkek, sivár jellemek, a kik ezt az állást képesek meg-vetni.

Néhány évvel ezelőtt egy levelet kaptam, melynek írója arra kér, hogy ajánljam én őt be valahova tanítónak mert a tanításra gyermek-korától fogva ellenállhatatlan hivatást és ösz-tönt érzett.

A levél a legtokeletesebb logikai renddel, minden czikorya nélkül, a levél, vagy mondjuk: kérvény-styl minden kellékének megfelelőleg, hibátlan helyesírással, s még hozzá olyan kal-li-gráfiával volt írva, melyhez hasonlót csak ritkán lát az ember. Aláírva: Fövény Dániel, méltó-ságos Gróf N. N. urnak birtokfelügyelője.

Hm! Bonorum director! Itt aligha nem tisztulni kezd valami. — De ki tudja? Lám Fülöp Lajos is tanítvá lett királyi hercezből. Vála-szoltam neki, hogy adandó alkalommal figyelem-lel leszek rá, addig is azonban gondolja meg a dolgot, mert ha a házasság sem kölcsön-nyér, a tanításos még kevésbé az, különben pedig minden attól függ, van-e diplomája? A ki egyébként szolgálómat ajánlva, maradok a Tekintetes Urnak stb.

Napok mulva személyesen jött az én emberem. Csinos, tiszta kék-belibe bujt, kistermetű, sovány száraz emberke, 50 év körül. Maga ajánlásánl egy nagy ív papírt mutatott be, melye tele volt írva a legbonyolultabb számtani feladványokkal, azon felül egy negyedréf füzet kéziratot, mely e kérdéssel kezdődött: «Hány része van a világ-nak?» Mindezek alapján kér egy darabka papi-rost, hogy a nevéit leírassa. Meg akarja bizo-nyítani, hogy multikori levelét ő sajátkezűleg írta, mert ő az a Fövény Dániel.

Nem egészen bonorum directornak mutatko-zott. Félénken tettem kérdést mostani jövedelme fölöl.

— Nem sok az, kérem alázatosan, alig él belőle az ember. Minden holdtől fél véka, — hetenként egy kenyér, egy font szalonna. No meg az a kis tűzrevaló a kit összekapargathatok. De kár is akad, a kit meg kell téríteni . . .

— Hát akkor a mint vetegetem, csősz légyen kigyelmed, ugy-e bizony?

— Az hát, kérem átosan, a mint irtam is, de mondok, jobb szeretnék tanító lenni, mert arra van nagy hajlandóságom . . .

Ime a génusz! Nem többlet fog-e érni ez az ember azok között a harmadfél lábú s nem éppen faragatlan padok között, mint tizenkettő együtt véve az én alispánságra termelt, de pályát tévesztett szép őseim között. Jól van Dániel bácsi! Az uraságnak itt a szomszédban éppen most vit-tek el a tanítóját Boszniába. Oda fogom bekom-mendálni. Az az iskola se nem felekezeti, se nem községi, hanem urasági. Ott nem függ a tanító se tanfelügyelőtől, se körlelkészétől, csak egyenesen a királytól. Hanem nini! Micsoda vallásu kigyelmed?

— Én kérem átosan, — felelt az ember hátra-vetett fővel, — született negyvennyolcas va-gyok.

— Hüh! Az nagy baj, mert az uraság is ehhez a szektához tartozik, már pedig két éles kard egy hüvelybe — hiszen tudja kigyelmed. — Isten neki! inkább lemondok az elveimről ha már annyiba költ. — Ott mindjárt letette a vallásu kigyelmed?

Ilyen biztosíték birtokában rögtön irtam az uraságnak, hogy van a hatalmamban egy kiváló hivatásu tanító, a ki — mint a poeta — nem úgy lett, hanem úgy született a tanításra, név-

szént Fövény Dániel, méltóságos Gróf N. N. urnak még jelenben birtokfelügyelője.

Az uraság nagyrabcsübbe ajánlatomat. Meg-örült neki, — mint később rájöttem, nem a hiva-tottságának, nem is a konfessziójának. Rögtön átértette a Dániel hivatalának érdemét. Hisz ez éppen jó lesz nekem; télen tanító, nyáron birtok-felügyelő.

Dániel behelyezkedett, s attól fogva minden héten kétszer bejárt a látogatásomra, tanácsokat kért. Legelőször is megvette a «Népoktatási törvények és rendeletek tárá», azt megtanulta elejétől végig. Bámulusos beemléző tehetsége volt.

Azután elkészítette az iskolai szerek és segéd-eszközök jegyzékét, azt nekem bemutatta, s kö-vetelte, kényszerítsem az uraságot azok beszer-zésére. Az én szép szavamra az uraság kötelnek állt, elkezdte beszerezni a glóbuszokat. De nem bírta ki sokáig a pátronást. Időközben egyszer betör hozzám, köszönés helyett a szobám közepére vágja a prémes sipkáját és elkezd károm-kodni, hogy könyörüljek rajta, mert már nem bírja tovább.

— Mit nem bírsz hé?

— A tanészközeid, kérek alásan édes ba-rátom! csinál meg ezt az én oskolámat álla-mivá, vagy községivé, vagy felekezetié, majd talán a miniszter segít, vagy a püspök. Ucsé-gyelyen nem bírom tovább. Most rakosgattam össze valamikéket egy sorvotó-gépre, de már krétára kell adnom. Az az ember krétát eszik.

— Na ne búsulj, majd letiltom a krétáról.

Le is tiltottam.

Alig hogy ez megtörtént, megint csak jön az uraság kikelt arczulattal.

— Hozott Isten!

— Hozott engem az ördög, a kit most mind-járt beléd bujtatok . . .

— Mi baj van megint?

— Képzeld. Mondom neki, hogy menjen ki a csépléshez és ügyeljen fel a mázsálásra, mert nekem ma a városba kell menni!

— És . . . ?

— Azt feleli, hogy nem egyezik az ő tekinté-lyével; nem is hivatása, mivel neki a magyar nyelvtant kell tanulmányozni, mely czélból ma Borbásra megy, holnap Tullfajára, holnap után Árokházára, azután Poklosiba . . . Az egész nyá-ron minden napra ki van neki tűzve egy iskola. Hát már most gyere ki helyette mázsálónak te magad.

— Na csak el ne búsulj magad ilyen királyi terméskor. Küldd be hozzám a Dánielt, majd más elmére jótétem.

Be is jött másnap; hozott magával egy nagy nyálábót. Magyar nyelvtan volt az egész nyáláb. Benne volt minden, a mit csak Sylvester Erdősi Jánostól fogva Király Pálíg a tudósok irtak és a boldogult Eötvös és Trefort auctorizáltak.

— Dániel! — mondtam neki kegyesen, — mi-nek fázasztja maga magát azzal a sok nyelvtan-tanulással, mikor . . .

— Nem is fázostom már, — vágott a sza-vamba, — mert már tudom. Mindössze is csak az alanyval és állapotlejzölvel nem vagyok tisztában, meg a kétszeresen bővített mondatok-kal. Aztán meg a módokkal, mert lám sokféle van, óhajto mód, foglalt mód, kötmód, feltételes mód, feltételező mód, no meg az időkkal, mert az is sokféle, végzett jelen, folyó jelen, végzett mult, végzetlen mult, folyó mult, rég mult, mult jelen és jövő mult; hát azt tessenek megmondani nekem, melyik másik. Azután pedig kitetszen kérdezni az egészből.

— De mi szüksége van magának és a juhász-gyerekeknek mindezekre?

— Hát kérem átosan egy kis diplomát akarnék szerezni, mert diploma nélkül csak mintegy kutyának nézik az embert. Aztán tessenek írni valamelyik praeparandiába, a hol a vizsgát lete-hetném.

— Ezt már nem tehetem, mert tudja Dániel, hogy «senki sem váltja meg atyafiát, nem ad-hatja váltását». Azzal a vizsga dolgában min-denkinnek magának kell fáradozni. Próbálja meg maga.

Megpróbálta. Nyakába vette a közeli praepa-randiákat gyalog. Elutasították mindenünnen. Nem esuda: öreg volt már a legény, — nem bíztak hozzá.

Elkeseredetten jött hozzám, hogy ötlet sem ég, sem föld be nem veszi már. Megszántam a nagy törekvését, de magamat is hibáztattam, hogy sikertelen tanácsot adtam neki.

— Tudja mit Dániel? Ne fáradozz többet sze-

mély szerint, hanem írja meg a folyamodását, aztán majd elküldöm valami messi intézetbe, a hol elfogadják a vizsgáját, ha nem röstel odáig menni. Ezek a környékbeli praeparandiák igen kevélyek.

— Elmegyek én uram Muszkaországba is, csak vizsgát tehessenek. Mondá és megírta az in-stancziát, hozzá mellekelvén egy egész ívet tele rakva számtani feladványokkal.

Elküldtem a csik-mák-szentmártoni praepa-randia igazgatóságának, a ki jó komám. Meg-írtam neki, hogy az ember éltes ugyan, de alap-pos; ne féljen tőle, nem fogja kompromittálni. Lett is sikere.

Mert három hét mulva berúgja az én urasá-gom az ajtómat; nekem esik, a bagó-sipkáját a fejemre tömi le egész a fülemig; azután meg-fogja a két vállamat, a sarokba szorít és elkezd rázni istentelenül.

— Szerencsétlen! mivé tettél engemet!

— Egy megbőszült krokodillussá! — mondtam fuldokolva, — de egytuttal derekon kaptam, s úgy vágtam a kanapéra, hogy rugói végső pendülve töredeztek szét. Vallj ember! mi bajod?

— Hüh! hogy a kanpulykák rugdosnának agyon minden birtokfelügyelőt a pátronásával együtt. Már kifogart a vagyonomból. Beállit hoz-zám egy ménkü diplomával, s azt mondja, hogy ő már most éppen olyan ember, mint dr. Wenzel Gusztáv vagy dr. Balassa.

— Ez nemes önézet és bátor meggyőződés hangján van mondva . . .

— Melynek következtében ötlet az eddigi fizeté-sen kívül két hold kukoriczaföld illeti, azonkívül a teheneim után hetenként egyszeri fejés, a juhaim után egy esztengre, végre pedig ötödéves fizetéspótléknak esztendőnként kétszáz forint.

— Te uraság! te most nekem itt fantáziázol! Az egész listából semmi nem igaz, csak a kuko-riczaföld. Az pedig telik is, dukál is.

Az uraság nagyot nézett erre a kategorikus itéletre. Alábbhagyott kissé, de mégis folyvást zugolódva. Végre hosszas praeliminárek után abban egyeztünk meg, hogy a kukoriczaföld a vizsga eredményétől tétetik függővé. Ha minden kérdésre jó felelet lesz, meglesz a kukoriczaföld.

Elkövetkezett a vizsga napja. Az uraság egész családjával s vendégeivel vonult föl az iskola-házba, mely akkor már telve volt juhászokkal és kertészasszonyokkal. A major apró népsége kimosdva, kikéltve és kikeményítve, ragyogó arccal várt reánk.

Ekkor kilépett az első gyerek, s hangosan megdicsért bennünket nagylelkű pártfogásunk-ért, azután elharsogták a szózatot és a himnusz, végre szerencsésen megérkezünk a kezdethez. Felelték mindenből mint a karikacsapás.

Az én uraságom aggatóni kezdett de csakha-mar abbahagyta, mert rosszul ütött ki.

A tanító ugyanis azt kérdezte a fejős-juhász Jósoktól: ki építette a jeruzsálemi templomot?

— Salamon, a Dávid fia . . .

— Már az nem úgy áll, — dörgött bele a Nagyságos úr, — mert Salamon az András király fia volt . . .

— Papa! — csitította a Nagyságos urat a kis kékszemű menyé — hiszen most a zsidók törté-netét mondják.

— No nekem ne mondják a zsidók történetét. Mi haszna annak? Ugyis tudnivaló, hogy min-den Dávidnak Salamon a fia.

De azért csak megjuhódzott, s nem szólt töb-bet bele. Gyűjtötte az erőt a számtanhoz, mert ez az ő eleme.

Arra is rákerült a sor. A tanító feladványokat diktált a kis libapásztoroknak. Aranyszabályt, társaság-szabályt. Ment minden derekasan, gyorsan.

— Chablon! szólt bosszusan az uraság. — Törüljétek le, majd én diktálok. Hintós-kocsis Tera írjad!

«90 m. hosszú, 5 m. széles, és 2 m. mély ár-kot kiás 20 munkás 18 nap alatt; hány munkás kell hogy 33 nap alatt egy 400 m. hosszú, 6 m. széles és 2.50 m. mély árok kiásassék?»

A kis fekete újjak elkezdtek mozogni; a leányka szó nélkül esereberelte a számjegyeket! az arany kellő rendben megállapítva, következett a kidol-gozás könnyebb munkája.

Mi volt az eredmény, nem tudom. Nem is néztem utána. Meghiszek én a Terának, mert ha én úgy tudnék számolni mint a Tera, rögtön lecsapnám ezt a pennát, s meg sem állnék a pénzügyminiszteriumig. Ott beállanak számfé-tőnek.

Az uraság is meghitt neki. Látszik, hogy a zsidók történetét tanulmányozták. Együtt jár vele a számvetés. Hát magyarok milyenek vagytok? Lássuk az alkotmányt!

Biz ott már sok hiba volt; az uraság homloka derülni kezdett, mert a gyerek sem az írásjelek, sem a lélekzetvétel törvényeit nem látszott ismerni feleletében. Mondta behunyta szemmel.

Magyaror — kezdi az első gyerek — szög alkotmányosmonarkhiaazazkirálya, — vana-

a nagy hallgatást, s föltette a kérdést helyesebb alakban.

— Kit szídnak legtöbbet az országban? Te! — Tisza Kálmán. — Harsant föl az egész iskola; még a szoknyás gyerekek is.

— Helyesen van! szoltam az urasághoz fordulva. Sane iste homo meretur duo jugera terrae kukoricázás.

Meg is kapta a két hold kukorica-földet.

DAYLIGHT.

Blowitz, azaz 3200 font sterlinget, körülbelül annyit, mint három miniszter; Lowe berlini tudósító 2000 fontot kap, ugyanannyit a bécsi; a római s szentpétervári tudósítók fizetése 1000—1000 font sterling szabad lakással. Még a kisebb fővárosokban lakó tudósítók is 500—1000 font sterlinget kapnak, a legcsekélyebb fizetés 250 font sterling (mintegy 3000 forint).

* A legszebb tengeri hajó jelenleg az újonnan épült „The City of New York”, mely Európa s az Egyesült-Államok között közlekedik. A hajó 560 láb

KUKORICZA-OSZS. — PATÁKY LÁSZLÓ RAJZA.

kiaországátország, — gyűléstálhozottés királyilagszentésített, — törvényekszertinkilencz miniszter, — általgazgatja...

— Várj csak fiam! ki a fő a kilencz miniszter között?

— A király. Felelte a gyerek felénken, némi tévovázás után.

— Az természetes, hogy a király a fő az egész ország fölött. De jól értd meg a kérdést. A kilencz miniszter között ki a fő? — ki az első?

A gyermek hallgatott; a tanító nem állhatta

EGYVELEG.

* Király, mint szárított hal. Maspero tanár a sakharri gulában felfedezte Marenra farao mumáját, melynek borítékát már elvitték. A holttestet ezamárthón vitette Badrasinba, hol a vasutnál — mivel mumákra nincs tarifa, rangjához illőleg első osztályú jegyet vásárolt számára. Később azonban a vasutnál ezt helytelennek találták s áruként adták fel a mumát, a szárított halra kiszabott tarifa szerint.

* Hirlaptudósítók. A „Times” külföldi hirlaptudósítónak évenként mintegy 20,000 font sterlinget fizet. Legtöbbet kap a párisi tudósító, a híres

hosszu, 63 láb széles és 44 láb magas; 15 egymástól vízmentesen elzárt részből áll s e mellett gépei is oly annyira elkülönítvék egymástól, hogy ha a fele részek elromlanék, a másik felével a hajó csaknem oly gyorsan s biztosan mehetne tovább. A termek, obádók, fürdőszobák, dohányzók stb. felszerelés tekintetében a legelőkelőbb vendégfogadók helyiségeivel versenyezhetnek. Ezer villamos lámpa van folytonos használatban. Az óriás hajón 1800 ember könnyelmesen elfér, 550 az első osztályban, 300 a másodikban, 600 a fedélzeten s ezek járul még magának a hajónak 370 főből álló személyzete.

PÉCSI KÉPEK.

A pécsi kiállítás a jait bezárultak. Azt a vállalatot, melynek pár hóval ezelőtt csak gondolatára is sokan gúnyosan mosolyogtak, Kardos Kálmán főispán a következő önértékes szavakkal zárta be: „Az elért erkölcsi és anyagi eredmény egyaránt túlszárnyalta reményeinket. Önmagunktól, önérekből indulva ki, külfolyás nélkül folytattuk a munkát, pártfogás és kölcsönzött fény nélkül fejeztük be. Az elért siker tehát méltán nevelte és fokozta bennünk a férfias önbizalmat és még a kételkedő táborát is meggyőzte tetterünk és életképességünk felől.” A kiállításnak jelentékeny tiszta jövedelme volt, mi a kiállítások történetében ritka dolog, s e tiszta jövedelemből szép összeg jut a pécsi vízvezetéknek is, sőt tizenöt olajfestményt is vásárolhatott a bizottság, melyeket ki fog sorsolni.

Ha Pécsnek majd vízvezetéke és domja is elkészül, lesz kövezete, és az alföldi por megszűnik: akkor még a Baedekerbe is bele kerül, s kiállítás nélkül is el fog ide néha-néha egy-egy idegen vetődni. Mert való igaz, hogy Pécsnek számos érdekes pontja van, s a természet dúsán árasztotta el adományaival; a kultura pedig itt már ös időben tanyát ütött, s ha nem is annyira újabb, mint inkább régibb emlékeivel, de bizonyosan vonzani fogja egykor az idegent.

A „Vasárnapi Ujság” rajzolója, Dörre Tivadar, ki a kiállítás alkalmából látogatta meg Pécsét, szétnézett a város távolabbi pontjain is és néhány szép vázlatot vett fel, a melyek nemcsak festőiségöknél, hanem már a tárgyak érdekességénél fogva is megérdemlik, hogy olvasóinknak bemutassuk.

Multkori képünk a várost déli, a mostani nyugati oldaláról mutatja be, ama dús szőlő-domboknak egyikéről, melyek már a rómaiak alatt szőlő vesszővel voltak beültetve, egyikök pedig, a Makárdomb, ma is Pécs egyik hős vívójának, Makár ezredesnek nevét viseli, kinek a város e szőlőhegyet hálából ajándékozta, s az erre vezető utczát is az ő nevével nevezte el. E domb nyugati tövében húzódik az a bájos, szép völgy is, melynek dús erdővel borított fenekén fakad a „szent kút” forrása, a Mecsek alján. A völgy oldalait mindenfelé dús szőlőkertek, egyszerű nyaralók és pinczeházak, a kút felé a néhány házból álló Szent-Kut község, a nyílt déli részen pedig Magyar-Úrög s nyugaton a komor Jakab-hegy teszik festőien változatossá.

A völgykaton fenekén a csodavízű forrás kápolnaszerű épületbe van foglalva, melyet Mária-szobra ékesítene, ha a bucsujárók naiv kegyelettel túllrhába nem öltöztették s ékes szalagokkal tele nem aggatták volna. Előtte két óriási hár, a melyek árnyában búcsúszok és kirándulók a mindig kéznél levő mecseki cigány

PÉCS VÁROS NYUGOTRÓL.

muzeikusok zenéje mellett szokták a tavasz és a szép vidék kellemét élvezni. Ilyen alkalommal jutott a dád és két fia is rajzolóknk írónja hegyére.

Többi képeink a város másik részére vezetnek. Pécsnek multkor bemutatott főtere lejtős, négyszögű ter, melyt minden oldalról két-három emeletes épületek zárnak be. Közepén pedig az egykori török mecset büszke kupolája emelkedik, a mely mögött a hajdani karsus kettős minaret helyett ma már magas torony, tövében pedig idomtalanul kiszögellő emeletes kápolnák terjeszkednek. De azért e tér, szépséges szentháromság-szobrával

TETYEI ROM.

együtt, egészen külön álló, többi városainkétől egészen eltérő, érdekes képet nyújt. Kivált heti vásárokon, mikor a vidéki sokácok, bosnyákok, magyarok és svábok tarka vegyülete hemzseg rajta, s a bolgár kertészek nagy veteményhalmazai borítják, egészen keleties színt ölt a piac, s a festői érzéki ember figyelmét nagy mértékben leköti. Innen nyílik Pécsnek egyetlen hosszú fő utczája keletre, mely a többivel együtt, mint minden régi kerített város utczája, szűk és girbe-görbe, úgy, hogy a mai élénk közlekedésre nézve valami kényelmesnek bizony nem mondható. A külvárosok tiszta, csinos cserepes házaiból állnak, de az utczák rendetlensége miatt itt a közlekedés csaknem nyaktörő veszélylyel jár. A köveket különben a belvárosban is ugynevezett pécsi kövezet. Ez pedig azt jelenti, hogy itt minden házi gazda maga levén köteles a háza előtt kövezetet rakni, az a boldogabb, a ki a maga arasznyi széles, két sor követ a háza két végén levőnél néhány ujnyival néha egy araszszal is magasabbra vagy alacsonyabbra rakhatja. Így származik aztán a kettős Holbein-féle kigyó vonal, girbe-görbe az utca jobbra-balra, le és föl egyaránt.

Ha azonban az ilyen utczák labirynthján sikerült felvergődnünk legalább a felső bosnyák városba, a Tetye-utczába: egyszerre ismét olyan kép áll előttünk, a mely elfeledteti

MINDENSZENTEKTEMPLOMA A TETYE-UTCZÁBAN.

RÉGI PÜSPÖKI LAK A TÖRÖKÖR URALMA ALATT A TETYE-UTCZÁBAN. FŐREJÁRAT A TETYÉRE.

fáradtságunkat. A meredeken felkanyargó vízmosásos utcasort idomtalan dombtető szakítja meg, a melynek tetején, roskatag körfáltól övezve, a Minden szentek temploma áll. Ezt mutatja egyik rajzunk is.

A négyszögű, nyomott épület külsején alig is akadunk már a hajdani román izlésű egyház némi ismertető jeleire. Sőt egyáltalán nehéz felismerni rajta bármely stilszerűséget. Legfőkébb keleti oldalán, a hatszögű szanktuárium mutatja a gót izlésű átalakítás nyomát, a melynél azonban a felkörüvű, de magas román ablakot meghagyták. Éjszaki fala később befallazott árkádokból, áll, s valószínűleg a templom eredeti része. Belsejében a karalatti keskeny nyílású dongaboltozatok s egy primitív faragású, keresztut árulják el az egykori román egyházat. Különben pedig a

SENTEUT. MECSEKI CZIGÁNYMUZSIKU OK.

PÉCSI KÉPEK. — DÖRRE TIVADAR RAJZAI.

szanktuárium gótiv boltozatát és a déli mellékható egy-két gót izlésű gyámkövet leszámitva, még az átalakítás által nyert jellegéből is kifosztva, s idomtalanul összetéskölve látjuk az egész épületet, Oltárai, képei dísztelen, érdektelen kontárművek, legfőleg egy eldugott kitűnő anatómiai régi feszülete van, de ezen is igen elhanyagolt állapota miatt csak a fekete háttérrel és a fehér testtel sikerül felismernünk. Ezt a templomot, mely ma Pécsnek egyik legrégibb, de mint láttuk, magában véve kevés érdekű temploma, már 1157-ben szentelték fel. Szomorú emléküvé vált, mikor a török uralom idején a pécsi káptalan templomává lett, s mint székes-egyház szerepelt. Vele szemben ma is áll az egyszerű tornácos kis bosnyák ház, melyben a hagyomány szerint e rémes időkben a pécsi püspök lakott. Most a harangozó és egyházi lakik benne s Pécs sok más történelmi nevezetességi helyével együtt egészen jeltelenül áll. A templom magas kerítésén belül ma is temetkeznek, de a mögötte elterülő régi temető már felszántva s kövei jórészen kerítésnek használva gyászolják a mult idöket.

Innen a falak mögöl regényes tájkép terül el előttünk minden irányban. Jobbra a város, szemben egy mély szakadás, ezentúl egy meredek szikla-fal, csúcsán egy kis kereszt, mely egy itt lezuhan papnövendék emlékét tartja fenn; fölebb a Havi boldogasszony temploma s balra a valóban festői teteyi romok, igen változatos képpé folynak össze.

A Teteyre érve utunk megszakad, meredek gránitsziklák köritenek egy szép zöld plateau, a honnan csak délre áll nyitva a vidék.

A sik tér egykor virágos kert és püspöki nyaraló, most pusztaság. A meredek sziklák töveiben fakad a dús forrás, mely századok óta látja el Pécs vizet, sőt fölöslegében, fekvése miatt, ma is egész sereg gyár gépeit hajtáná el, ha összegyűjtenék. A talaj mindenütt elárulja, hogy emberi kéz egyengette; de ma egy részén a forrás vize kanyarog le szabálytalanul, másik részén pedig bosnyák gyerekek futkosnak és tehenet legeltetnek rajta. A délre nyíló nagy szakadás szelén a hajdani fényes nyári lak festői romjai könyöklőnek és tekintenek alá a városra, jobbra a villákkal tarkított szőlő-hegyekre, balra a szikla-oldalba épített bosnyák házakra s a távol kéköl síklősi hegyekre. A tizenhatodik században építette e fényes nyári lakot Szakmáry püspök, a ki később esztergomi érsek lett s 1524-ben halt meg. Ugy látszik azonban, hogy a török dúlás közben sem pusztult el, mert falai még ma is elég magasan állanak. Az épület kettős szárnya a városra tekintett és udvarát szökőkút, vagy más köralku építmény díszítette, a melynek nyomai a magas földhányás alatt ma is láthatók.

A város másfél száz éves szenvedéseiből, fájdalom, maig sem épült ki annyira, hogy e szép helyet némi költséggel régi fényébe öltöztethetné. Ezenként egyszer legalább mégis megelevenül a tér, a husvét másodnapján népi ünnep, legújabbán pedig néha napján még az athlétaklub versenyei alkalmával is.

Husvétkor itt sürű sátor-utczák lepik a zöldgyepet, s tarka-barka öltöztetű paraszt lányok és legények táncolnak a romok körül. Különböző minden csendes, még az a kis csárda is, mely a sziklatövébe húzódott, többnyire mélyen hallgat, s az egykori polgári lövőház, melynek pedig még kilátó tornya is van, pusztulásnak indult s a romokkal együtt mélyen fájjalja Pécs közönyét a szép iránt.

Bizzunk azonban a jövőben! Egy második kiállítás jövedelméből jut tán valami a teteyi utra és a Tetey feldíszítésére is.

Dr. G. P.

ADATOK AZ 1849-IKI OROSZ BEAVATKOZÁS TÖRTÉNETÉRE.

Frolor orosz katonai író művéből.

IX.

Az első napi parancs, melyet a császár Varsóban kibocsátott, híven visszatükrözi azt a küzdelmet, mely lelkében régóta dúlt. Eddigél Berg tábornok teendőihez tartozott a különféle napi parancsok szerkesztése, de a varsói első parancsot a császár sajátkezűleg írta, vagy mondta tollba Adlerberg gróf főhadiságának. Minthogy sem akkori, sem a mostanában megjelent történelmi munkákban szövegét nem láttam, annak szó szerinti szövegét ide írtatom.

Katonák! Európa némely részeiben az emberi társadalom egy töredéke a rend és béke felforgatására szövetkezett. Fogyvert fogtak felkent törvényes fejedelmek ellen. Oroszország nem tűrheti, hogy még sokáig ily bűnös eljárásnak tanuja legyen. Ő felsége az osztrák császár felkért, hogy a birodalma egyik tartományában, Magyarországon kiűtött fegyveres lázadás elnyomására segítségét nyújtsak. Katonák, én személyesen foglak benneteket a lázadók ellen vezetni, és elvárom, hogy az orosz fegyverek dicsősége ezuttal sem fog rövidséget szenvedni!

Nikolai, m. p.

A parancs nagy feltűnést keltett, de lelkesedést sehol sem láttunk, holott előbb mindenki rajongással beszélt a hadjáratról és a mulhatlanul bekövetkező dicső eredményről. Olga nagyhercegnő, ki a császár mindig nagy befolyást gyakorolt, megette az utolsó kísérletet arra, hogy a császárt a beavatkozás valószínűsítésétől visszatartsa, de minden erőlködése daczára semmit sem tudott keresztülvinni. Meglátszott ugyan a császáron, hogy benső akarata ellenére intézi cselekedetét, de hiúsága soha sem engedte volna, hogy még legjobb meggyőződése ellen is szavának ura ne legyen.

Azon előterjesztések, melyek a magyarországi ügyek mibenlétéről Meller-Sakomelski tábornok által a császár elébe terjesztettek, arról győzték meg, hogy eddigél őszinte s az igazságnak megfelelő értesítések Bécsből nem érkeztek, sőt Windischgrätz herceg viselt dolgai az 1848. 9-iki téli hónapokban az osztrák közlemények szerint homlokegyenest ellenkeztek Meller-Sakomelski hivatalos jelentéseivel. A most nevezett tábornok már 1848 december első napjaiban oly czélból küldetett Magyarországra, hogy a helyszínen szerzett tapasztalatait a forradalom különféle mozzanatairól időnként Szent-Pétervárra juttassa.

Erről Bécsben sokáig mit sem tudtak, s így nagyon könnyen érthető, hogy az onnan érkező közlemények nem igen ragaszkodtak a valósághoz, hanem úgy adták elő a dolgokat, a miként azt a pillanatnyi helyzet szerint czélszerűnek tartották.

Nézetem szerint Bécsben egy erős áramlat a fegyveres beavatkozást az utolsó perezig elleanezte, mi már onnan is kitűnt, hogy ottani magas katonai körökben az orosz hadseregről folyóval a lehető kicsinyül hangon beszéltek. Ezen pártnak mindenestre érdekében állott, hogy Varsóban, illetőleg szent Pétervárott az ügyek mibenlétéről minél kedvezőbb tudósítások forogjanak kézen, mert csak ily formán volt még remélhető, hogy a császár szándékát megváltoztassa.

Ámde nemsokára az ámitgatások ideje lejárt; Bécsben nem számították a lehetetlenségek közé, hogy a magyar hadsereg Bécsét elfoglalva a császári palotában diktálja a béke feltételeit, vagy pedig — és ez sokkal valószínűbbnek látszott — végképen kiadja a Habsburg-ház utját valamely családi mellékág javára. Most tehát bele kellett harapni a savanyu almába, be kellett vallani Varsóban, hogy a győzelmes harcokról szóló bulletinek daczára, megérkezett az idő, melyben a kozák lö nyerítés szívesen hallott hanggá változott azok előtte, kik azt se-hogy sem akarták hallani. Az eddigi ámitások elhangzottak, s nem akadt ember, ki azokért a felelősséget magára vállalta volna. S ha valahol, úgy ezen alkalommal valóban bizonyult a latin közmondás: «mundus se expediet». A baj itt volt, s nem lehetett rajta különböni segíteni. A ki hazudott, és koholt hírekkel jobbnak akart látszani, mint a milyen valósággal volt, az csakugyan szégyenlissel visszavonulhatott, de azért egyelőre szemrehányásokra idő nem maradt.

Érdekes lett volna mindenesetre kitudni, honnan és kinek utasítása folytán kerültek Szent-Pétervárra, sőt még Varsóba is a hivatalos hazugságok s mit akartak az illetők tulajdonképen elérni. Erre nézve mai napig is adások maradtak a felelettel szövegségeink, s alig hiszem, hogy e tartozás valamikor tisztába fogna hozni. A császár előtt, ki a hazugságot sehol meg nem tűrte, lehető módon mindent eltitkoltak, mi az ügy érdemének árthatott volna, s így több el nem simítható ellentmondás kivételével, úgy, a hogy, be kellett érni avval, mit Bécsen át Szent-Pétervárra hoztak. Néhány főir kíméletesen megsugta ugyan az osztrák követnek a rossz-akaratu misztifikációkat, melyek esetleg az

orosz csapatokat nagy zavarba hozhatták volna, de miután az eredetileg kért 20,000 emberből márczius végével már 180,000 lett, kommentárta alig szorult valaki.

A magyar lázadók ereje szükségessé tette, hogy esetleg Lengyelország állapota is szemmel tartassék, habár az ottani vezérferiak nyíltan kijelentették, miszerint ez alkalommal jogaik érvényesítését nem fogják megkísérteni.

Azon ürügy alatt, mintha a Magyarországra vonulandó seregnek erős tartalékokra lenne szüksége, Lengyelországban 150,000 ember lön felállítva, s így összesen majdnem 350,000 katonát mozgósított Miklós császár 1849 ben Ausztria kedvéért. Ezen magában véve tekintélyes haderő tulajdonképen elegendő lett volna mindama felengző tervek kivitelére, melyek akkoriban ép úgy mint jelenleg a panszláv eszme követőinek hitvallását képezik, és nem csálódok azon feltevésben, hogy annak idején a legtöbb fanatikus panszláv azt hitte, hogy a beavatkozás csak ürügyet fog képezni Galícia végleges elfoglalására. Szegény ábrándozók! Rosszul ismerték Miklós császár jellemét, kinek lelkéhez a kétszínűségnek még árnyéka sem férhetett.

Midőn a szomorú hírek egymást érték Bécsből és Pozsonyból, hol Berg tábornok mint vezérkari főnök az osztrák megbízottakkal a legsürgősebb teendők kivitelére iránt tanácskozott, a császár végképen elzárkózott a világtól, és senkivel sem érintkezett, nehogy az előtte most már gyűlöletessé vált ügyről eszmecserékbe kellessék bocsátkoznia. Legmeghittebb embereit napokig nem látta, s parancsai oly határozott hangon voltak szerkesztve, hogy értelmük iránt még a legesékélyebb kétely sem merülhetett fel. Egy darab ideig szándékában volt a trónörökösöt is magával vinni, de a nagyhercegre épen akkor bárányhimlőt kapván, az orvosok nem tartották czélszerűnek, hogy az a nélkül is gyenge testalkotásu fiatal ember az éghajlat különféle változásainak kitévessék.

Elmaradt továbbá a testőrlovasság kivonulása, mely intézkedésben sokan «post festa» a császár azon szándékát vélték felismerni, hogy személyesen nem fogja a sereget Magyarországra vezetni. Ennek ellenében azonban minden előkészület arra mutatott, hogy a legfelsőbb hadúr megmarad eredeti elhatározása mellett.

A mint tudjuk, eleinte Bécsben azt akarták, hogy az összes hadak osztrák fővezénylet alá jussanak, mire Miklós császár röviden kijelentette, miszerint az orosz csapatokat személyesen fogja vezetni. Ezen elhatározását oly időben mondotta ki a császár, midőn a sokféle rossz hírek, koholmányok és intrigák annyira felingerelték, hogy minden órában attól lehetett tartani, miszerint a beavatkozásról végképen lemond, s majd csak akkor veszi fel a fonalt, midőn cselekményének valamiféle bizonyosabb hasznát látandja. Ez pedig elég közelnek látszott a látkörön.

Bármit mondjanak is a különféle politikai színezett korabeli írók, minden jel oda mutat, hogy Miklós császár valamely titkos kéz nem csekély hatást gyakorolhatott, a mennyiben az annyszor feltűnőleg jelzett változásokkal majdnem ugyanazon órában idegen beavatkozásnak nyomai voltak láthatók. Adlerberg grófnak kívül senki sem férhetett a császárhoz, s alig hiszem, hogy annak figyelmét valamely idegen személy megjelenése kikerülhetette volna. Ezen körülményt eddigél mély titok fedi.

Nagy feltűnést keltett Varsóban Schlieben porosz tábornok röpirata a beavatkozás tárgyában. A könyv tulajdonképen Németországban jelent meg német nyelven, de az orosz nemzet figyelmébe lévén ajánlva, nemsokára sok ezer példányban orosz nyelvre lefordítva közösen forgott. Óva intették ebben Miklós császárt, hogy ezuttal lépne nem menjen, mert — úgy mondá a szerző, — még nem volt eset reá, hogy Ausztria valaki iránt elismeréssel tudott volna lenni, sőt ellenkezőleg a legelső alkalommal ellene fordul. Schlieben tábornok, ki még a Napoleóni harcok idején szolgált, határozottan visszautasította a neve alatt megjelent röpiratot; szerzőjét nem lehetett megdudni. A császár, ki véletlenül hírt hallotta a könyvről, tüstént magához hivatva Strelhnikor rendőrfőnököt, azt az utasítást adván neki, hogy a röpirat szabadon való elárusítását meg ne akadályozza. «Hadd olvassák, — mondá a császár — én úgy is tudom mi vár reám, de annál jogosultabban léphetek fel ezután, s ha nem is én, hát legalább utódaim!»

Berlinben a nélkül is irigy szemmel nézték a beavatkozásra való előkészületeket; valószínűleg jobban szeretik, ha a szomszéd monarchia tönkre megy — orosz segítséggel nélkül.

SZEPTEMBERI DIVATKÉP.

REGGELI ÖLTÖZÉK.

beavatkozásra való előkészületeket; valószínűleg jobban szeretik, ha a szomszéd monarchia tönkre megy — orosz segítséggel nélkül.

Az egész ügy majdnem legérdekesebb részét a kölcsönös leszámolások képezték.

Habár a varsói egyezmény elég tisztán körvonalozta a kiadások kényes kérdését, a mennyiben Miklós császár nagylelkűleg elvállalta tulajdon seregének eltartását, mégis már a bevonulás első heteiben oly differenciák fordultak elő, melyek a később bekövetkezett bonyodalmak megoldását lehetetlené tették.

A miként tudva van, alig hogy a sereg átlépte a határt, mindenféle ragályos betegségek terjedtek el, elannyira, hogy naponta 7—800 embert kellett kórházba küldeni. Ily módon természetesen a mozgó tábori kórházak már néhány nap alatt megteltek, arról kellett gondoskodni, hol helyeztessenek el a mindinkább nagyobb számmal jelentkező súlyos betegek. Egyes tábori kórházainkban a tér két harmadát osztrák betegek és sebesültek foglalták el, kiket emberségi tekintetből visszautasítani nem lehetett, s így megtörtént, hogy viszont a legközelebbi faluban, vagy mezővárosban lévő osztrák tábori kórházba orosz betegek jutottak. Már most a betegek ápolása és élelmezése, az orvosok tartása és alkalmazása körül sokféle számadások kerültek elő, de többnyire avval az eredménnyel, hogy a költségek 7/8-a az oroszokat illette, holott mindenki tudta, hogy az orosz betegek legfeljebb egy-két napot kinlódhattak a kórházban, míg a köztársaság seregéből nem jutottak. Ezt a körülményt a német kezelők a maguk előnyére felhasználták, a mennyiben a szabad kézből való bevásárlás mellett roppant összegetek raktak zsebre. Az ellenőrzés különösen utólagosan lehetetlené vált s így nem maradt egyéb hátra, mint a halottakat eltemetni és fészteni. Az ily módon kiadott összegek csupán Rüdiger gróf tábornok hadtestében 350,000 arany imperiálra ruktak, a nélkül, hogy az osztrákoktól, kik orvosainkat felhasználták, gyógyszerjeinket alkalmazták, csak egy kopeket láttunk volna.

Egyetlen egy fa- vagy kő-kereszt sem jelzi halottaink nyughelyeit a miszkolci, kassai vagy debreczeni temetőkben, pedig jól tudom, hogy erre nézve intézkedések tettek.

Ott porladoznak szegény gyermekeink egy sírban azokkal, kik ellenségeink soha sem voltak.

Paskievits herceg a sereg kivonulása után egyszerűen felre tette az öt uton-utfélen ert sürgetéseket a különféle számlák kiegyenlítése tárgyában, mert attól kellett tartania, hogy végre még meg is zálogolják hála fejében.

Halottainkat eltemettük, — ha volt érkezésünk, — nyomorékjainkat haza vittük és ápoltuk, míg ki nem haltak. Az elfoglalt zászlók ott porladoznak a Kreml falain.

Azóta sokat láttunk, tapasztaltunk, és csak ezután fogunk látni, tapasztalni. Miklós császár megfelelt az örök bíró előtt nevünkben is, és utódaink nyugodtan várhatják a történelem igazságos ítéletét.

Az akkori hibák és tévedések nagyobb részben ama rendszer kifolyásai, mely mindenütt és mindenekben az emberi jog ellen intézte cselekedeteit. Ha voltak is államférfiak, kik a helyzetet józan észszel felfogták, ezeknek a hagyományos előítéletek egész seregével kellett küzdeni, és nem tudunk esetet, mely nézeteik győzelmével végződött volna. Azonban napról-napra mindinkább kitűnik, hogy a gondviselés utjaival be kell érniük. Oroszországra nézve az 1849., 1854 és 1876-iki események világosan kijelölik azt az utat, melyen haladnia kell, ha az öt megillető helyet meg akarja tartani. Azon megalázások és érzékeny veszteségek, melyeket a sors keze ránt mért, még nem törték meg a nemzet akarat- és tetterejét.

Miklós császár minden emberi hibái mellett teljesen keresztülvitte azon küldetést, melyet nekie a gondviselés szánt, s bármint ítéljenek róla nevének becsémrlő, azt az egyet meg nem tagadhatják tőle, hogy még a legsúlyos viszonyok közt sem vesztette el lelki erejét.

Az 1854-diki világréndítő események következményei még csak ezután fognak előtérbe nyomulni.

Oroszország ellenségei jelenleg önmagukkal meghasonlottak; a felelősség terhet senki közülök nem akarja magára vállalni. Oroszország erejében fenyegető veszélyt látnak tulajdon biztonságuk ellen, holott mindenki jól tudja, hogy ez idő szerint egészen magunkra vagyunk hagyatva s így a túlerő veszélye részünkön csakugyan nem lehet. — Hol fognak eddigi szövetségeseink maradni, ha a sors úgy hozná magával, hogy a függő kérdések elintézése a kard élére kerülne, azt nem tudjuk. Meglehet, ellenünk fordulnak, vagy velünk lesznek. Mi nyugodtan bevárjuk az eseményeket.

NŐI MUNKA ÉS DIVAT.

Divattudósítás.

Szeptember.

Mikor a hatvani- és váci-utca divatkirakatai a rendesnél is nagyobb vonzerőt kezdenek ismét gyakorolni a kíváncsi sétáló hölgyesereg, s egy-egy udonság izléses és meglepő kiállítására vagyakozó és epedő tekintetek szárait vonja magára, akkor a divat őszi Rubikonja is már-már átlépve tűnik el mögöttünk, s a közelgő saison feekői vidoran térnek meg vándorútjokból. Mennyi új gond, mennyi új kiadás a töprengő családok számára, de mennyi új öröm forrása is a női szeszély kedves hóbortjainak, melyet az «örök új» ingerel változatosságra és leleménye egész kifogyhatatlanságával.

Cseppet sem látnók a divat uralmát és tekintélyét csorbítva általa, ha ez az «új» iránti lán némileg mérsékeltebb határok közt mozogna. A női ruházatok rendkívüli drágasága minden esetre egyenes kifolyása annak, hogy a divatok ma már oly gyorsan változnak. A gyáros, a kereskedő tudja azt, hogy minő károsodás éri őket akkor, ha egy-egy új kalapjuk vagy szövetségük néhány hónap múlva nyakukon marad, s azért igyekeznek kockázatuk árát is kinyerni a czíken. Innen az, hogy egy-egy ily kalap vagy szövét mai ára négyzseresét teszi a tíz-husz év előtti árak, holott más czíkek ára s az általános vagyonosodás kétszeresen is alig emelkedett.

Legelső színhelyei a divat udonságai feltárlásának a színházak páholyai, melyeknek toiletté-repertoirja nem kevesebb változatosságot tételez föl, mint az előadásoké. Vannak indiskret források, melyek már előre tudni vélik, hogy a páholyok világában elsősorban a fehér battiszi színházi öltözetek fognak felmerülni az idén, arany zsinorozással és sujtásokkal. Ezek az aranyzálak, finom csipkeszerű feldolgozásban, nemcsak hatalmas Van Dyck-gallérokat vannak hivatva alkotni, hanem az ujjakat is karcsatt módjára fogják által, övet képeznek s a tűniket is széles pánt alakjában fogják díszíteni. Felesleges hozzátenni, hogy mindezek a kilátások csak merő hozzávetésen alapulnak. A női divat általános irányára semmiféle kizárólagos körök nem gyakorolnak oly döntő befolyást, mint a hogy a férfi-divat némely ágában látjuk, a hol, például, a kalapviselést évről-évre a legelső német gyárosoknak közös értekezleten hozott egyértelmű határozata állapítja.

meg. De ki is vállalhatja magára felelősséget, és mennyi a női divat proklamálásával jár? Nagyon jól érezte egy ily feladat emberi erőt meghaladó nehézségeit az özvegy német császárné, Viktória, a ki, midőn a német német egy küldöttséggel a kerémmel járult elébe, hogy maga álljon a divatmozgalom élére s szouverain akarattal szabja meg a divat és izlés törvényeit és formáit évről-évre, a megfizető ajánlat elől mentegetőzve tért ki.

Addig is azonban, míg a közelgő idényről határozottabb képet nyernénk, még elég melegek járnak arra, hogy radikálisabb öltözet-változtatásokra egyelőre ne kelljen gondolnunk. A foulard még mindig elég jól oltalmaz a hűvösebb őszi légáramok ellen, sőt valószínű, hogy még tovább is tartani fogja magát. Zöld marad még mindig a kedvenc szín, csak hogy a tavasz eddigi üde zöldje a nyárutó érettebb, teljesebb árnyalatainak enged helyet, mint a mirtusz, vagy tea-zöld, melyek egyszerűsége az éghajlat és időjárás nedves behatásainak is jobban ellentállók.

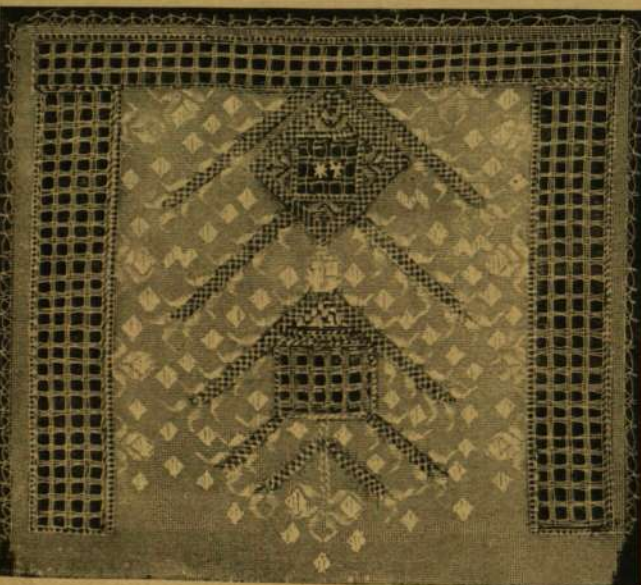
Reggeli ruhákat gyakran szoktak alul vastag rüssel beszegíteni, mint a hogy egyik képünkön látható, mely igen könnyed és csinos összeállítású toilettet mutat, gazdag szalag- és eszpe-diszszel. A deréknél jellemző az elkerülhetetlen hajtóka és az igen magas nyak; a vállon epaulette, a capote pedig kötő nélkül. Másik rajzunk igen elegáns sétaruhát ábrázol.

F—a.

Varrottas ruhadisz.

(Punto tagliato.)

A géphímzések mindinkább fejlődő tökélye nagy befolyással volt a kézi munkák háttérbe szorítására, s egykor népszerű női munkák ma már jóformán azon a ponton állanak, hogy egészen felesleges menjenek. Minden finom izléssel bíró nő be fogja látni ennek jelentőségét, s lehetetlen, hogy sajnálkozzon ne érezze ily fontos

A PUNTO TAGLIATO.

műiparágk hanyatlása felett. Van valami ki-magyaríthatatlan üde varázsa a szépen dolgozott kézimunkának a gépmunka felett, melyet a gyárpar semmi haladása sem fog soha utolérhetni, épenséggel semmi indokolt ok nem forog fenn tehát arra, hogy szabad idővel bőven rendelkeznek a nemes és hasznos foglalkozásban ne keressenek üdülést és szórakozást mindennapi életük gondjai közepette.

Hízen még nem is rég ideje, hogy a varró és a horgoló tí egy-egy női társaságnak nélkülözhetlen kiegészítő részét képezte. Sokan emlékeznek még arra az időre, mikor nem lehetett nőket látni sem fürdőhelyen, sem vasuti kocsi-ban, sem hajó-fedélzetén kezökben kosár nélkül, melyből tündérújjuk szobrászát a szobrászát a varrósoktól elő, s mikor az ily munka, melyet a hozzávaló anyag egyszerűsége és olcsósága ép úgy ajánlott, mint az, hogy bármikor hozzá lehetett fogni és félbehagyni, — a legáltalánosabb körökben el volt terjedve. Csak a divatnak egy kis kedvezésére volna szükség, mely a kézimunkának az öltözék pipere-tárgyai közt helyet engedjen, hogy a legszebb példányai támadjanak fel újra a régi technikának.

Ilyen a „punto tagliato”-nak az a szép mintája, melyet egy régi himzések gyűjteményéből ábrában mutatunk be, s mely estéli és pongyola-

öltözékeknél egyaránt kiváló hatást volna képes tenni. Rajzunk az eredetnek egy harmadnyi kisebbítését tünteti fel. Egyes részei úgynevezett angol varrással vannak dolgozva, a többi a francia *plumetis* öltéssel fehér selyemmel, itt-ott szép aranyszálakkal szöve közbe abban a keleties modorban, mely ily munkáknál oly meglepő hatással érvényesül. Az egésznek benyomása rendkívül tetszetős és frappáns, s mint fodor nagy sikerrel alkalmazható előnyösen használható.

Maga az anyag a régiek hasonlíthatatlan sárgás vászna, de a mai házi szőttés is elegendően megközelíti az eredetit, s mintául a *plumetis*-öltésekhez bármely keresztöltés-minta előnyösen használható.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Fabiola, vagy a katakombák egyháza. A vallás-irodalom egyik legjelesebb műve ez, korrajz alakjában. Egy angol főpapnak, Wiseman Miklós westminsteri érseknek műve, a ki tudós, és költői lelkületű író volt, az angol elme fegyelmezettségével, ki az írói tulajdonok közül az előadás hatását, a jellemzés erejét és a cselekvény drámai beosztását is teljes mértékben bírja. „Fabiola” híres könyv lett, s mikor az ötvenes évek elején megjelent, minden művelt nyelvre lefordították. Akkor jelent meg magyarul is. Most a Szent-István-társulat új kiadást rendezett belőle, Haudek Ágoston pannoni-halmi ben-czés pap fordításában, és a német díszkiadás-illusz-trációival, melyeket Steinle Edu lovag rajzolt.

„Fabiola” tulajdonképpen történeti regény, s mint vallásos irányú mű nem azok közé tartozik, melyeket tendenciák korlátoznak, s élvezetességük csak bizonyos felekezeti számúra való. Ez a hanyatló Róma képe, s a kereszténység apologiaja. Az író a legelismertebb kutató-kutató, teljes szemlélő és kitűnő leíró. A történelem, a régészeti jelölme-re is méltó műve. A történeti ismeret, a sok tudás azonban élvezhető a nagy közönségre is, mely regénye: formában kapja mind-ent. Cselekvő személyek, események ele-venitnek meg Rómának a IV. század ele-jéről való képét, a római állam utolsó küzdelmét a kereszténységgel. Wiseman a keresztény és pogány erkölcsök szembe-állításában mutatja be ezt a harcot az emberek történetén. Hő-nője, Fabiola, a római világ egy előkelő hölgye, kinek lelki nemessége azonban csak a keresztény hit által kép-s érvényesül. Mellette gyöngéd, költői alakokban mutatja be a szerző a kereszténység nőit, pogány ellen-tékekkel szemközt. A föld alatti katakombák leírása, a rejtőző keresztények élete, a könyv egyik legérdekesebb része. „Fabiola” nemcsak mint olvasmány érdekes-fűtő, de tudományos becse is. Nagy terjedelme dacára (466 nagy oldal) sem fura-zó, ismereteket és drámai esemé-nyeket adván együtt. A Szent-István-társulat jól cselekedett, mikor új és dí-szes kiadásról gondoskodott, mely aján-dékul is alkalmas. Kétféle kiadás van be-lőle. A nagy negyedrétű és izléses kötésű ára 3 ft 50 kr; fűtve 2 forint 40 kr. A nyolczedrétű kiadás díszkötésben 1 fo-rint 80 kr, fűtve pedig 1 forint 20 kr.

Magyar könyvek és a külföld érdeklődése. A tud. akadémia által kiadott „Magyar nyelvtörténeti szótár” feltűnő érdeklődést keltett a művelt világ nyelvtudói és könyvtárai körében. A munka ki-adójához, Hornyánszky Viktor akadémiai könyv-kereskedéséhez eddig 315 példányra érkezett meg-rendelés Németország összes egyetemei és könyv-árúai részéről, továbbá Amerikából, Svéd- és Norvégia-ból, öt Oroszországból is. Hasonlóképp érdeklődik a külföld József főherceg német nyelven is megjelenendő „*Czinygy nyelvtana*” iránt, melyre szintén tömeges megrendelések érkeztek a kiadóhoz. A magyar közönség azonban nehezen szokta a „Nyelvtörténeti szótár” iránt eddig hat mutatott érdeklődést.

A osztrák-magyar monarchia irásában és képben nagy mű 68-ik füzeté hagyta el a sajtót. Ez a Felső-Ausztriát és Salzburgot ismertető résznek egy-szersmind 9-ik füzeté. Főzükke János főhercegnak műtörténelmi adatokban annyira gazdag tanulmá-nya Felső-Ausztria építéséről, szobrászatáról és festészetéről, melyet Pastener Ignác fordított ma-gyarra. Az illusztrációkat (régí templomokat, épü-leket, műtárgyakat) Siegl, Ropf rajzolták hozzá. Ugyane füzetben kezdődik a felső-ausztriai közz-gaz-dasági élet ismertetése, melyet többek közreműkő-

dásával Neumann-Spallart szerkesztett, több népfel-ti illusztrációval. A füzet ára 30 kr.

Erkel operáinak kiadása. Az Erkel-jubileum iro-dalmi bizottsága legutóbbi ülésén ez ünnepélyre-való felhívás szövegét állapította meg. A zeneszerző műveinek kiadására nézve azt határozta, hogy „*Hu-nyadi László*”, „*Brankovics*” és „*Bánk bán*” parti-turáját és zongora-átíratát magyar, német és olasz nyelven fogják kiadni. A kiadás rendezésével Sadgh József tanárt bízták meg.

Thurán Anna, Bartók Lajos új történeti drámája október 5-ikére van első előadásra kitűzve a nem-zeti színházban. A szinpad próbák már megkezdőd-tek s a színészek, kiváló érdeklődéssel szerepeik iránt, mindjárt kezdetben kész szereptudással léptek föl s általában a nagy gondú kiállítás és rendezés után e nemzeti történelmi színműnek kitűnő műérdekű hatású előadása várható. „Thurán Anna” 4 felvonás-ban. versekben s prózában van írva, s Mátyás király korában játszák Bártfán, a huszita által ostromolt város német eredetű polgáraitak belső életét festve egy drámai cselekmény keretében, úgy hogy a darab hősei mind német nevű polgárok, de a magyar állam-eszme hazafias szolgálataiban. Akkori igen kifejlett műveltségök, izlésök mellett társadalmi életök, szo-kások rajza nem kis érdekű s fényes kiállítást, jel-mezeket és díszleteket igénylő.

A díszletek már készek s meglepően sikerültek *Spannraft* és társa színházi díszítő műterméből. Az első felvonásban Bártfa középkori piacát látjuk ódon épületeivel, remek stílus renaissance városkájával és gotikus domjával, — mint a mai Bártfának egy dicsőbb korából vett életteli képét. A második felvonás a polgármester oszlopos tornácra házt festői kerttel s a város látképével mutatja be, a harmadik a nagy tanácsmeetinget körű, félírán fa-ragványu butorizzattal, aranyzott éklíményével s nagy freskókkal, a negyedik pedig a börtönt, melynek ajtaja és vasművei pontosan másoltattak az eredeti minták után. A jelmek, az akkori divat-nak megfelelően, mely Nürnbergből szírvágot át felföldi előkelő német polgáraink s polgárműnk közé, szintén a legszebbek kiállításnak, a renaissance első virágzásának ragyogó tarka pompájában, s *Caffi*, az operaház Párisból szerződött jelmek-szabója, eleganciával állította ki. Magyar jelmek csak egy lesz „Thurán Anna”-ban, de annál érdekesebb: a világhírű fekete sereg viselete, s *Nagy Imre* és *Mihályfi* fog fellépni bennök katonáikkal. A darabban a nemzeti színház legkiválóbb tagjai vesznek részt, a kisebb szerepekben is, így *Szacsay, Benedek, Egressy, Szigeti L., Latabár, Hetényi*, stb. (tizenkét városi tanácsos), továbbá *Gyenes, Sánta, Gabányi, Horváth*; a női főbb közreműködők kitűnő együt-tését, mely *Jászai Mari, Márkus Emilia* (czimszerep) és *Hegyesy Mari* asszonyokból áll, egy naiv szerep-pel *G. Csillag Teréz* asszony fogja teljesíteni. A férfi-főszerepek közül *Ujházy* a patriarchalis apát, a polgármestert, egy heroicus, a mellett kedélyes vonásokkal, *Nádasy* egy történeti mintaképet az ő modern genrealakjainak, *Nagy Imre* a drámai hőst, Mátyás kapitányt s *Mihályfi* egy rokonszenves ifjú bajnokot. Van egy dal is a második felvonásban, a mit a hősnő énekel, s melynek zenéjét *Sárosy Fe-rencz*, a színház karnagyja szerzte. A német közönségre is különösen érdeklő bíró művet pedig dr. *Silberstein* Ötvös Adolf németre fordította, ki Bartók „Kárpáti Emlékeinek” fordításával is nagy te-zsést aratott Németországon, s a fordítás a könyv-piacon is meg fog jelenni, valamint előadás előtt a magyar eredeti a Franklin-Társulat díszes kiállítá-sában.

A nemzeti színházban sok évi pihenés után Schiller „*Stuart Mária*” tragédiáját elevenítették föl E. Kovács Gyula és Szulkovszky új fordításában. A czimszerepet *Jászai Mari* asszony játssza, kinek tragikái „rejt nagyobbat hatásban és magasabb emel-kedésben sokszor tapasztalhatta már a nemzeti színház közönsége, mint ezuttal. Erzsébet királynét Helvy Laura asszony játssza, a szalon-hősnő és jeles ábrázolója, ki Erzsébetben is emlékeztetett a mo-dern drámák alakjaira.

A népszínházban jó hatással vették elő Szigligeti *Dalos Pista* énekes vigjátékát, mely e szinpadon elő-szor került színre. A fogadtatás megmutatta, hogy Szigligeti színművei máig sem vesztek el a von-zerejüket.

„*Dalos Pista*,” a cselekvény élenkségére, jóízű komikus alakokra és kacsagató jelenetekre, vala-mint az egész mű szinpad technikájára nézve, nagy-on megközelíti „*Liliomfi*,” Szigligeti legjelesebb bohózatát. Meséje az, hogy Gondosi Pistára, egy szé-gény falusi inokra egyszerre nagy örökség néz. A bankár nagybácsia azonban, mielőtt örökbe fogadná és gazdaggá tenné, ki akarja próbálni. A próba ha-mar is véget érne, mert Pista nagyon jó fiu, ha nem

csatlakozni hozzá gyerekkori pajtása Hajnalossy Szeráfin, a ki a nagyvárba csalja, gavallért, éne-kest akar nevelni belőle, csak azért, hogy előcsodák rajta. Szeráfin és huga, a divatúrs s Teréz benyolítják a cselekvényt, vezetik Pistát és kedvesét, a naiv Rózsikát, míg végre a nagy bácsi meggyőződik öcs-ének és kedvesének jó szívéről és boldogja teszi őket. A főszerepeket Pálmai Ilka (a divatúránő), Boránd (Szeráfin), Vidor (Pista), Bácskai Juleca (Rózsika) és Makó (a nagybácsi) járták összevágó, mulatózó együttesben.

Mészöly festményei Bécsben. A korán elhunyt jeles tájképfestő, Mészöly Géza hátrahagyott festmé-nyekből, vázlatából 160 darab van kiállítva Bécsben. Kritika és közönség nagy elismeréssel fogadják az Alföld és Balaton-vidék e gyöngéd, de oly jellem-zetes festésű tájait, melyekben a művészi felfogás-ban annyi az eredetiség és oly benső a szeretet.

A műcsarnok őszi kiállítása október első na-pján nyílik meg. A külföldről bejelentett művek már nagy részben megérkeztek. A kiállítás gazdagnak és változatosnak ígérkezik. Hazai és külföldi művészek nagy számmal vesznek részt.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A „Jó-szív”-egyesület igazgató választmánya *Tisza Kálmán* elnöklete alatt szept. 14-én ülést tartott, melyen a folyvást buzgó működő egyesület részéről kiemelt jelentékény segélyekről történt jelentés s újabb segélyek is megszavaztak.

Az elnököl grófné bejelentés, hogy *Verecz* város inségségi részére, nyert földhatalmazás alapján, 5000 forint, továbbá *Krassó-Szörényemegye* Kreovác, Kis-Tikvány és Rakitova községeinek tetemes jégkáro-kat szenvedett lakoi-ai részére 1000 frt, valamint *Torontalmegye* Margiticea, Szőlős, Dobrica stb. községeinek szintén jégkár által sújtott inségségi részére hasonlóképp 1000 frt segélyt nyújtott az egy-let. Ez ülésen az elnököl grófné előterjesztése alap-ján és Arany László választmányi tag párlól hozzá-szólása után, a nagy-szalontai árvízkiárusulat részére az eddigi 3000 frton fölül 771 frt, a *borsodmegyei* részére pedig kétezeröttszáz frt újabb segély utal-ványoztatott; *Békésmegye*nek 20,000 forint, *Nógrádmegye*nek nyolcezer forint kölcsön. — Bejelen-tették aztán, hogy a margitszigoti, továbbá a bécsi férfi-dalgyuleti és korzó ünnepélyről és a nép-ünnepélyről 5640 frt 68 krnyi tiszta jövedelem az egyesület pénztárába befizetett. A vidéken ren-dezett jótékony előadások és gyűjtések is jentéke-kenyebb összegeket hoznak a szerencsétlenek javára. Legutóbb a *Szekelyhídon* rendezett táncvizsgálaton tiszta jövedelmeképp 349 frt 89 kr. a Jó-szív-bazár-nak ajándékozott tárgyak értékesítéséből pedig utó-lagosan 295 frt 25 kr kúldetett be az egyesület pénz-tárába. A Jó-szív dnnai ünnepélye a jótékony cél javára nem jövedelmezett. Ivánka Imre, a rendező bizottság elnöke elvállalta, hogy a deficitet a saját-jából fedezi, s így az egyesület nem szenved kárt. Ivánka áldozatkészségeért az egyesület választmánya köszönetet szavazott.

Jegyzők országos gyűlése. A községi és korjegyzők országos egylete e hó 19-ikén tartotta Budape-sten közgyűlést. Huszonnyolcz megyéből 1863 jegyző-képviselőben 60 jegyző jelent meg. Az elnöki he-lyet *Kuncze Imre* foglalta el, ki megnyitó beszédében Trefort haláláról is meleg részvétellel emlékeztet meg.

Az egylet ügyeire térve át, azt jelentette, hogy az évi bevétel 6764 forint volt, a kiadás 3773 frt. Az egyleti lapot a tagok nem pártolják kellőleg, s lassan gyűl az árvalási alap is, mely csak 1589 forint. A napirend első tárgya a pénztári jelentés volt, mely-ből megemlíti, hogy az egyleti vagyon 3205 frt 66 kr. Kitént a jelentésből az is, hogy sok a tagdíj-hátralék. Erre elhatározták, hogy a vidéki egyletek elnökségeit kéri, ha hajtsák be a hátralékokat. El-határozták, hogy a községi bíráskodás érdekében föl-terjesztést intéznek a kormányhoz; elfogadták a jövő évi költségvetést, melyben a bevétel 4566 frtn, a kiadás 1690 frtn van számítva. Elvileg kívánatosnak nyilvánították, hogy a telekkönyvi rendtartás legyen szintén tárgya a jegyzői vizsgálatnak, s. a közgyű-lés főlegkör ért véget. Aztán az „Arany sas” ven-dégülte mentek társas ebédre, délután pedig a Mar-gitszigetre.

A nemzetközi írói kongresszus Velenczében tartotta a mult héten ez évi összejövetelét. A „Pe-tőfi társaság” meghívást intézett a kongresszushoz, hogy legközelebbi összejövetelét Budapesten tartsa.

EGYHAZ ÉS ISKOLA.

A budapesti orvosi egyetemen e hó 17-ikén dr. *Korányi Frigyes* tanár a kegyelet meleg hangján emlékeztet meg — előadás első órájában, — *Trefort* közoktatásügyi miniszter és dr. *Balogh Kálmán*

orvostudományi dékán elhunytáról. Beszédében felsorolta a veszteséget, mely Balogh halála által érte az orvosi kart és az egyetemet. Trefortról pedig elmondta, hogy az orvosi egyetem az ő minisztersége alatt bontakozott ki elhagyott állapotából, s lett a művelt világ egyik rendezett egyeteme.

Az egyetemi építkezés. A budapesti jogi egye-tem épületét bontják és építik egyszerre. Fokozato-san építik a szerb utcai oldalról kezdve. A díszte-rem is le van már bontva, s azzal együtt eltűnt a falfestmény is, mely az egyetemnek Pálffy pro-kanczellárius által 1780-ban történt megnyitását ábrázolta. A festmény eredetije — egy Schmutzer által készített egykoru tollrajz — azonban meg van az egyetem rektori hivatalában és erről fog készülni az a freskó, mely az egyeteméri főhomlokzat közé-pén elhelyezendő díszterem falát ékesíti. Lesz e teremben még több freskó is, melyeknek egy részé-nél szintén Schmutzer egykoru rajzait fogják föl-használni.

MI UJSÁG?

A király a belvári hadgyakorlatokról egyenesen Gödöllőre utazott a *walesi* herceggel, ki két napot töltött ott s részt vett a vadászatokban. A szép őszi napok rendkívül kedvezők a vadászatokra s ő felsége eddig csakis e hó 17-én nem vadászott, mikor a Tápó-Súly vidékén tartott honvédkapcsolatokat te-kintette meg. Gödöllőn időzik most *Lajos* bajor herceg is, királynékné testvére, kivel együtt ő fel-sége e hó 19-ikén a *visegrádi* korona-uradalom er-deibe ment vadászatra. Ő felsége e hó 27-ikén utazik el Gödöllőről.

A trónörökös Görényben. Rudolf trónörökös, ki jelenleg Galicziában tart szemlét, onnan visszatérve Görénybe utazik, hová a walesi herceg is elmegy medvévadászatra. A trónörökös vendégei lesznek még: Ottó főherceg, a braganza her-czeg, Esterházy herceg, Károlyi Pista gróf, ne-hány osztrák arisztokrata, ezenkívül Erdély urai közül *Jósika Sámuel* és *Tivadar bárók*, *Bornemissza András*, *Bethlen Gábor* gróf és *Matskai István*, a híres medvévadász. A vadászatok rendezését *Ke-mény Kálmán* báró vállalta magára.

Az angol trónörökös a gödöllői vadászatokról *Keszthelyre* utazott, gr. *Festetics* Taszilóhoz, kinek fejedelmi fényű kastélya most készült el, s ezuttal először jelent meg benne társaság.

A walesi herceg e hó 16-án éjjel 11 órakor Ellis tábornok, Tyrnt Wilson, Esterházy Lajos herceg és Breda gróf kíséretében érkezett Keszthelyre s a pá-lyandvarban *Festetics* Tasziló gróf várta. A grófi kastély ez alkalommal gyönyörűen ki volt világítva. A kastélyban Rothschild Albert báró, Trautmansdorff gróf, Apponyi Albert gróf, *Festetics Vilmos* gróf, és *Württemberg Eberhard* gróf vendégek időznek. Az angol trónörökös tiszteletére Keszthely város számos házán lobogókat tűztek ki. A háziur vendégét és ki-séretét a vadászat minden nemében részesíti. Már vadásztak a Balatonon vadkacsákra, szárcsákra; az új-majori mezőkön foglyokra és fürgékre; a vadas-kerben özeke, damvadákra, füzénokra; a rengeteg erdőségekben szarvasokra, özekekre. A házi ur tudja, hogy a walesi herceg szereti a magyar zenét, távirat utján Berkes bandáját Budapestről Keszthelyre hívta. E hó 19-én a helyben állomásozó 8-ik m. kir. hon-véd-huszárezred a walesi herceg tiszteletére dísz-gyakorlatot tartott a gát melletti térségen. A her-czeg kitűnően tölti az időt Keszthelyen, úgy annyira, hogy ott tartózkodását valószínűleg pár nappal me-ghosszabbítja. — Érdekes vadászat volt a Kis-Balaton nevű lapon. A társaság minden tagja egy ladikban foglalt helyet, ugyszintén a hajtócsapat is; aztán az egész kis ladikos-csapat körbe fogta a lapot, melyen, mint kórvasdázatokon szokás, egymásután rebben-tették föl a különféle vízi szárnyasokat. A hat tagból álló társaság rövid négy óra alatt mintegy négyszáz vízi madarat lött le; e szép számból magára a walesi hercegre nem kevesebb, mint százharmincz esett. Vadászat után este nyolcz órakor dínert volt, mely után még hosszasan együtt mulatott a társaság. Nagy gyönyörűdsége tellett az angol trónörökösnek a Balatonban. A gyönyörű *Festetics* kastély nagy ter-asza éppen a Balatonra nyílik, úgy, hogy a tó on-nan teljes őszi pompájában látható.

József főherceg az elmúlt időkről. József fő-herceg e hó 18-ikán délután meglátogatta az állat-kertet s különösen a *kraut*, a majomleány keltette föl érdeklődését. Ez alkalomból a lapok a következő jellemző esetet beszél ki a főhercegről:

A mint József főherceg tovább haladt kíséretével, az utnak egy fordulattánál egy sváb paraszt tint szemébe, ki fiával bámulattal eltelve nézegette az

állatkert eleven csodáit. A paraszt arcát ismerősek találta a főherceget, mivel ily szólította meg: „Hé, atyafi! Ugy-e, hogy mi szomszédok vagyunk?” A meglepett paraszt nem tudott mit felelni e szavakra s látszott rajta, hogy a magyar hangok idegenül érintik fülét. Ezért zavardtan forgatta kalapját kezében, míg a főherceg németül így szól: „Tudom már, maga vidékem svábjai közül való.” — A paraszt erre mosolygva kívánt jónapot, s a főher-czeg megismogatta a „szomszédja” fiacskájának fejét, tovább lépdelt kíséretével. Így változnak az idők — mondá aztán a főherceg az állatkert igaz-gatójának, Seráknak, a ki őt kalauzolta — ez az ember Alsuthról való és még ma sem tud magyarul. S mit gondol, mi történt velem akkoriban, mikor még meg volt tiltva a magyar szó? Ime, hallja. A Bach-korszak végét jártuk, mikor egy paraszto-kból álló küldöttség jött hozzám. Előre értesemre volt adva, hogy a küldöttség abban az ügyben jön, hogy járjak közbe, hogy szabadabban használhassák a magyar nyelvet. A küldöttség alázatosan megállt előttem, s vártam, hogy vezetőjük megszólaljon. De egyik sem akart szólni, csak álltak lesütött szemmel. Végre így szóltam hozzájuk magyarul: „Nos, hát megnémultak kentek, hogy nem tudnak beszélni?” Erre mosoly és hunyorgás terjedt el mindegyikük arcán, de még mindig nem szóltak meg egyikik sem. Megsokaltam a dolgot, s újra rájuk kiáltottam, hogy beszéljenek. Végre nagynehezen előadt az egyik s így kezdte mondókáját: „Főherceg uram, a dolog nagyon bajos! Közünk csak kevesen tudnak németül, s azok sem *akarnak* németül beszélni, ma-gyarul pedig, a hogy jól beszélünk, nem *szabad* beszélnünk...” Nevetésre fakadtam ez őszinte szav-ak felett, s erre aztán nekibátorodtak az atyafiak és előadták gyököt.

Az új közoktatásügyi miniszter. Gr. *Csáky Al-binnak* közoktatásügyi miniszteré váló kinevezése bevégett tény és a legközelebbi napokban fogja közzé tenni a hivatalos lap. Gr. *Csáky Albin* Szepes-megye főispánja, a főrendiház alelnöke és főszal-tnok volt eddig. Már többször megkínálták miniszter-tárczával, de csak most határozta el, hogy a minisz-tereknek mindenesetre sokkal zajosabb életével cserélt föl megszokott körét, melyben közbecsülést vívott ki. Az új miniszter 47 éves. Arczképét és életrajzát lapunk ez évi folyamának 8-ik száma közölte.

Napoleon herceg Kossuthnál. Amadeo herceg-nek, az olasz király öccsének Bonaparte Laetitiával történt egybekelésekor a menyasszony atyja, Bona-parté Jerome herceg is elment Turinba. Kossuth a családi ánnep alkalmából üdvözlöt küldött a her-czegnek. Napoleon herceg ezt azzal viszonozta, hogy Türr tábornok kíséretében meglátogatta Kossuthot, s hosszasan időzött a nagy hazafinál.

A fiumei koszorúja Déáknek. Fiume város küldöttsége a Déák Ferencz ravatalára készített ezüst koszort e hó 29-én, mint Déák Ferencz szobra leleplezésének évfordulóján óhajítja a Déák-manno-leumban ünnepélyesen elhelyezni.

A Korvinák Konstantinápolyban. Vámbéry Ár-min jeles orientálistának jelenleg Konstantinápoly-ban időzik, még pedig fontos ügyvel összekötöttes-ben. A még Konstantinápolyban lappangó Korvinák-ról óhajit tudomást szerezni, a tud. akadémia meg-bizásából. Ezeket állitotta a régi szerailban őzik. Vámbéry — kit nagy tisztelettel fogadtak a török fővárosban, — a szultánhoz fog fordulni, hogy Mátyás király könyvtárának a becses maradványait visszanyerhesstik.

Keleti utasok Budapesten. A szaloniki-i vasuton e hó 22-én, szombaton kirándulók érkeznek a Ke-letről Budapestre. Ez az első „kejvonat”, melyet a Balkán-félszigetről rendeznek az új vasuti vonalon. Kereskedők, iparosok teszik a látogatást legnagyobb számát s ép azért az orsz. iparegyesület vállalkozott, hogy testületileg fogadja az érkezőket és másképen is mindent elkövet, hogy a látogatók jól találják ma-gukat.

Az érkezőket az orsz. iparegyesület elnöke, gr. *Zichy Jenő* üdvözi; aztán magán fogatokon vonul-nak a városba; este pedig a redoutbéli vendéglőben gyűlnek össze. Másnap kirándulások tesznek, este pedig az operaszínház előadását hallgatják meg. E hó 24-én folytatják a város megtekintését, este pedig elutaznak.

Utazás Keletre. A magyar állami vasutak fővá-rosi menetjegy-irodája által Keletre rendezendő társas utazás iránt általános érdeklődés nyilvánul, Konstantinápoly az utazás egyik végcélye, a másik pedig Jeruzsálem, A konstantinápolyi kirándulók főkereik *Rodostót* is, mely Rákóczi Ferencz és me-

Budapest, váci utca 24. szám.
Készít egyes fogakat, fogszorokat és
plombákat, jóállás mellett; árak mér-
sékelték. Kívánatra részletezésre.

melegágyak és üvegházak ablakai. — Tormatermelés.

melegágyak és üvegházak ablakai. — Terméstermelés. — A jövedelem. — Családi élet és boldogság.

